

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2016. gada 20. jūnijā
(OR. en)

10255/16

COHOM 79
COPS 192
CFSP/PESC 485
CSDP/PSDC 344
FREMP 116
INF 110
JAI 579
RELEX 517

DARBA REZULTĀTI

Sūtītājs:	Padomes Ģenerālsekretariāts
Datums:	2016. gada 20. jūnijs
Saņēmējs:	delegācijas
lepr. dok. Nr.:	10138/16 COHOM 72 COPS 188 CFSP/PESC 478 CSDP/PSDC 338 FREMP 111 INF 108 JAI 570 RELEX 513
Temats:	ES ikgadējais ziņojums par cilvēktiesībām un demokrātiju pasaulē 2015. gadā – tematiskā daļa

Pielikumā pievienota ES ikgadējā ziņojuma par cilvēktiesībām un demokrātiju pasaulē 2015. gadā tematiskā daļa, ko Padome pieņēma 3477. sanāsmē, kas notika 2016. gada 20. jūnijā.

**ES IKGADĒJAIS ZIŅOJUMS
PAR CILVĒKTIESĪBĀM UN DEMOKRĀTIJU
PASAULĒ 2015. GADĀ**

Tematiskā daļa

(Ārlietu padome, 2016. gada 20. jūnijs)

Satura rādītājs

Satura rādītājs.....	2
1. Ievads.....	3
2. ES pieeja cilvēktiesību jautājumos konfliktu un krīžu situācijās	11
3. Svarīgāko problēmjautājumu risināšana cilvēktiesību un demokrātijas jomā.....	22
4. Cilvēktiesību aspekts visās ES ārējās politikas jomās.....	48

1. Ievads

Ņemot vērā nestabilitāti un konfliktus Tuvajos Austrumos un atsevišķās Āzijas un Āfrikas daļās, tam sekojošo migrācijas krīzi un atkārtotus teroristu uzbrukumus civiliedzīvotājiem, 2015. gads ir bijis ārkārtēju izaicinājumu gads gan Eiropas Savienībai, gan starptautiskajai sabiedrībai kopumā. *ISIL/Da'esh* paplašināja savu klātbūtni daļā Sīrijas un Irākas, pastrādājot masveida zvērības un cilvēktiesību pārkāpumus, vēršoties jo īpaši pret minoritāšu grupām. Daudzās citās pasaules daļās bija vērojami smagi cilvēktiesību pārkāpumi un satraucoša tendence – uzbrukumi aktīvistiem un pilsoniskajai sabiedrībai un viņu vajāšana.

2015. gadā ES pieņēma jauno **ES Rīcības plānu cilvēktiesību un demokrātijas jomā (2015.–2019. gads)**¹, kurā izklāstītas ES prioritātes un stratēģija turpmākajiem 5 gadiem. Šā rīcības plāna mērķis ir turpināt īstenot **2012. gada Stratēģisko satvaru par cilvēktiesībām un demokrātiju**², atstājot pietiekamu rīcības brīvību reaģēšanai uz jauniem izaicinājumiem. Vienlaikus šā plāna mērķis ir panākt, lai jautājumi tiktu risināti labāk – lai tiktu īstenotas mērķtiecīgas darbības un sistemātiski un koordinēti izmantoti visi ES instrumenti, proti, ES pamatnostādnes, instrumentu kopumi un citas saskaņotas nostājas, un dažādie ārējie finanšu instrumenti, jo īpaši Eiropas Demokrātijas un cilvēktiesību instruments. Rīcības plāns tika izstrādāts, pamatojoties uz kopīgo paziņojumu "Cilvēktiesību jautājumi joprojām ES uzmanības centrā"³, ar kuru nāca klajā Augstā pārstāve un Eiropas Komisija.

¹ *ES Rīcības plāns cilvēktiesību un demokrātijas jomā:*
http://eeas.europa.eu/human_rights/docs/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_en.pdf. Jaunais rīcības plāns ir iedalīts šādās **5 nodaļās**: **I.** Rīcībspēku līdzatbildības stiprināšana uz vietas **II.** Cilvēktiesību problēmjaudājumu risināšana **III.** Visaptverošas pieejas nodrošināšana cilvēktiesību jautājumos konfliktu un krīžu situācijās **IV.** Lielākas saskaņotības un konsekvences veicināšana un **V.** ES politika efektīvākam atbalstam cilvēktiesībām un demokrātijai.

² Eiropas Savienības Padome, *ES Stratēģiskais satvars un Rīcības plāns par cilvēktiesībām un demokrātiju*, 11737/12, 2012. gada 25. jūnijs.

<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11737-2012-INIT/en/pdf>,

³ JOIN(2015) 16 *final*:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015JC0016&rid=2>

ES īpašais pārstāvis (ESĪP) cilvēktiesību jautājumos *Stavros Lambrinidis*, kuru amatā iecēla 2012. gadā, augstās pārstāves / Komisijas priekšsēdētāja vietnieces (AP/PV) vadībā turpināja strādāt, lai palielinātu cilvēktiesību aspektu saskaņotību, efektivitāti un redzamību ES ārpolitikā. Galvenā uzmanība 2015. gadā tika pievērsta tam, lai stiprinātu ES iesaisti cilvēktiesību jautājumos attiecībās ar stratēģiskajiem partneriem, kuriem ir būtiska reģionāla un daudzpusēja klātbūtne, tostarp rīkojot atbildes apmeklējumus Meksikā, Brazīlijā, Ķīnā un Dienvidāfrikā; lielāka uzmanība tika veltīta ES kaimiņreģioniem, tostarp pirmo reizi apmeklējot Maroku un Azerbaidžānu; tika turpināta cieša iesaiste ar atsevišķām pārejas posmā esošām valstīm, tostarp Mjanmu/Birmu un Bahreinu, un uzsāktas pirmās diskusijas par cilvēktiesībām ar Kubu; vienlaikus tika pilnveidota ES iesaiste ar ANO un reģionāliem cilvēktiesību mehānismiem, lai veicinātu reģionālo līdzatbildību un sekmētu cilvēktiesību universālumu, tostarp uzsākot pirmo politikas dialogu par cilvēktiesībām ar Dienvidaustrumāzijas valstu asociācijas (*ASEAN*) cilvēktiesību mehānismiem un padziļinot sadarbību ar Āfrikas Savienību.

Tematiskā ziņā ESĪP turpināja koncentrēties uz cilvēktiesību aizstāvju un pilsoniskās sabiedrības iespēju stiprināšanu un uz to, lai tiktu risināta arvien sarežģītākā situācija, ar kādu tie saskaras daudzās valstīs. 2015. gadā prioritārs vairāku misiju un turpmāku kontaktu uzdevums bija apturēt represijas pret nevalstiskajām organizācijām (NVO) un jaunus NVO ierobežojošus tiesību aktus, strādāt ar mērķi panākt cilvēktiesību aizstāvju atbrīvošanu, izveidot efektīvākus atbalsta mehānismus un censties atjaunot dialogu, kas vajadzīgs, lai risinātu šos jautājumus.

2015. gadā apmeklējot gandrīz divdesmit valstis, uzstājoties daudzās augsta līmeņa daudzpusējās sanāksmēs un tiekoties ar simtiem nozīmīgu ieinteresēto personu no valdībām, starptautiskām organizācijām un pilsoniskās sabiedrības, ESĪP centās arī palielināt ES – kā cilvēktiesību jomā pasaulē īpaši svarīga spēlētāja – efektivitāti un redzamību un iestāties par galvenajām ES prioritātēm, tostarp vārda un biedrošanās brīvību, sieviešu un bērnu tiesībām, cīņu pret spīdzināšanu, nediskriminēšanu, nāvessoda atcelšanu, ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, uzņēmējdarbības tiesībām un cilvēktiesībām, un veicināt atbildību par cilvēktiesību pārkāpumiem.

Daudzpusējā līmenī ES turpināja aktīvi iestāties par cilvēktiesību vispārēju veicināšanu un aizsardzību, jo īpaši strādājot Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas Trešajā komitejā un Apvienoto Nāciju Organizācijas Cilvēktiesību padomē, kā arī ANO specializētajās aģentūrās, piemēram, Starptautiskajā Darba organizācijā (SDO). Šajās struktūrās ES savu mērķu sasniegšanas nolūkā veicināja savas tematiskās un ar valstīm saistītās prioritātes un sadarbojās ar visu reģionu valstīm. Vienlaikus ES atbalstīja cilvēktiesību integrēšanu visā Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) darbā un veicināja uz cilvēktiesībām balstītu pieeju ilgtspējīgas attīstības mērķiem, kas tika pieņemti 2015. gada septembrī kā programma 2030. gadam. Februārī Padome pieņēma secinājumus par ES prioritātēm ANO cilvēktiesību forumos ⁴. Lai savu dalību šajos forumos padarītu efektīvāku, ES turpināja izmantot gada stratēģisko darba plānu, ES dalībvalstu vienošanos par sloga sadali un mērķtiecīgus informatīvus pasākumus. ES arī cieši sadarbojās ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā cilvēktiesību komisāra biroju (*OHCHR*), Eiropas Padomi un Eiropas Drošības un sadarbības organizāciju (*EDSO*).

⁴ 6012/16: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6012-2016-INIT/en/pdf>

ES instrumenti

ES rīcībā ir plašs rīcībpolitiku, rīku un finansēšanas instrumentu klāsts cilvēktiesību veicināšanai un aizsardzībai. Tie ietver publisko diplomātiju (ES paziņojumi un deklarācijas), diskretākus diplomātijas rīkus (demaršus ⁵ un politiskus dialogus), kā arī cilvēktiesību pamatnostādnes un valstu cilvēktiesību stratēģijas, regulārus cilvēktiesību dialogus un finansiālas sadarbības projektus, tostarp atbalstu pilsoniskajai sabiedrībai. ES cenšas panākt, lai šo instrumentu mijiedarbība būtu pēc iespējas labāka, proti, izmantot tos visefektīvākajā veidā un savstarpēji saistīti, lai panāktu vislabākos rezultātus. Cilvēktiesību jautājumi nebūtu jārisina tikai, piemēram, cilvēktiesību dialogos; tie tiek iekļauti arī citu sanāksmju darba kārtībā, tostarp politiskos vai cita veida dialogos (piemēram, dialogos par vīzu režīma liberalizāciju) un samitos.

Cilvēktiesību pamatnostādnes: ES ir pieņēmusi 11 pamatnostādnes ⁶, kurās ir izklāstītas ārējās darbības prioritārās jomas. Pēdējās pieņemtās pamatnostādnes ir par reliģijas vai ticības brīvību un par vārda brīvību tiešsaistē un bezsaistē. Galvenokārt tām būtu jākalpo par praktiskām norādēm ES pārstāvjiem visā pasaulē, kad tie vietējā līmenī īsteno ES cilvēktiesību prioritātes. Šīs norādes tiek regulāri atjauninātas.

Valstu cilvēktiesību stratēģijas: šīs stratēģijas lielā mērā tiek izstrādātas vietējā līmenī, un tās sagatavo ES delegācijas, balstoties uz cilvēktiesību stāvokļa analīzi konkrētajā valstī. Šīs stratēģijas ir kļuvas par būtisku elementu, kas palīdz nodrošināt politikas saskaņotību. Tajās tiek konstatēts, kādas ir svarīgākās prioritātes ES rīcībai cilvēktiesību un demokrātijas jomā, noteikti svarīgākie ilgtermiņa un īstermiņa mērķi un aprakstīti konkrēti pasākumus, kas jāveic, lai šo mērķus konkrētajā valstī sasniegtu.

⁵ Demaršs ir diplomātiskās pārstāvības veids. Tā ir oficiāla pieeja, kas pausta trešās valsts vai starptautiskas organizācijas pārstāvim, lai pārliecinātu, informētu vai apkopotu valdības oficiālos viedokļus par kādu konkrētu jautājumu. Tas var būt rakstisks vai mutisks.

⁶ Visu 11 ES cilvēktiesību pamatnostādņu saraksts:
http://eeas.europa.eu/human_rights/docs/index_en.htm

Cilvēktiesību dialogi: gadu gaitā cilvēktiesību dialogi ir izveidoti ar aizvien lielāku skaitu valstu. Daži no šo dialogu mērķiem ir pārrunāt abām pusēm nozīmīgus jautājumus un uzlabot daudzpusējos forumos, piemēram, ANO, īstenoto sadarbību cilvēktiesību jautājumos, un dot iespēju Eiropas Savienībai paust bažas partnervalstīm par cilvēktiesību pārkāpumiem, iegūt informāciju un censties uzlabot cilvēktiesību stāvokli attiecīgajā partnervalstī. Šie dialogi ir svarīgi ES instrumenti, ar kuru palīdzību tā divpusēji iesaistās cilvēktiesību jomas jautājumos, tostarp pievēršas tādiem konkrētiem tematiem kā spīdzināšana, nāvessods, reliģijas vai ticības brīvība, vārda brīvība tiešsaistē un bezsaistē, invaliditāte, sieviešu un bērnu tiesības, pamattiesības un principi darbā un sadarbība daudzpusējos forumos.

2015. gadā oficiāli ES dialogi un konsultācijas par cilvēktiesībām notika ar 34 partnervalstīm un reģionālām grupām. Tika atsākti dialogi ar Ēģipti un Tunisiju (ar abām valstīm pēdējais dialogs notika 2010. gadā) un ar Baltkrieviju – pirmo reizi kopš 2009. gada. Papildus minētajam – dialogā ar ES iesaistījās daudzas no 79 Āfrikas, Karību jūras un Klusā okeāna reģiona valstīm, kas ir Kotonū nolīguma līgumslēdzējas puses.

Pirms tiek uzsākti cilvēktiesību dialogi, Briselē un valstī, kurā notiks dialogs, tiek rīkotas konsultācijas ar pilsonisko sabiedrību. Tiek arī sniegta informācija par dialogu iznākumu. Politikas forumus un dialogus visu gadu papildina tehniskas sanāksmes ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kuru laikā ES sniedz informāciju par pasākumiem un rīcībpolitikām. 2015. gada maijā tika rīkota inovatīva iniciatīva ar **Tunisiju**, lai – līdztekus ES un Tunisijas cilvēktiesību dialogam – iesaistītos "dialogā", kurā piedalās pilsoniskā sabiedrība, Tunisijas valdība un ES.

Eiropas Savienība ANO cilvēktiesību forumos

ES un ANO partnerība cilvēktiesību jomā: ES stingri atbalsta ANO cilvēktiesību struktūras un veicina reaģētspējīgu, efektīvu un iedarbīgu ANO cilvēktiesību sistēmu. ES atbalsta Augstā komisāra un viņa personāla darbu cilvēktiesību jomā visā pasaulē. Tā sekmē pilnīgu sadarbību ar ANO Cilvēktiesību padomes īpašajām procedūrām, tostarp nodrošinot, ka pilnvarotās personas var gan netraucēti piekļūt konkrētām personām un pilsoniskajai sabiedrībai, gan sazināties ar tām. ES pauž nelokāmu atbalstu ANO līgumu struktūrām un savā darbā konkrētās valstīs izmanto to konstatējumus un ieteikumus. Tāpat ES atbalsta vispārējo regulāro pārskatu (VRP) un aicina visas valstis pilnībā iesaistīties šajā procesā, tostarp rīkoties atbilstoši tajā paustajiem ieteikumiem.

ANO Ģenerālās asamblejas 70. sesija, Trešā komiteja: ANO Ģenerālās asamblejas 70. sesijā Trešā komiteja (sociālie, humanitārie un kultūras jautājumi) 2015. gada oktobrī/novembrī izskatīja aptuveni 60 rezolūcijas; ES strādāja ļoti aktīvi – tā nāca klajā ar deviņiem oficiāliem paziņojumiem un puda savu nostāju vairāk nekā 45 interaktīvos dialogos ar ANO ierēdņiem, pilnvarotajiem cilvēktiesību jomā un ar augsto cilvēktiesību komisāru. ES nāca klajā ar iniciatīvām par reliģijas vai ticības brīvību, bērnu tiesībām (kopā ar *GRULAC*⁷), Korejas Tautas Demokrātisko Republiku (kopā ar Japānu) un Mjanmu/Birmu – tās visas tika pieņemtas ar lielu atbalstu – un atbalstīja arī vairākas partneru iniciatīvas, tostarp rezolūcijas par Irānu, Sīriju un cilvēktiesību aizstāvjiem.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Cilvēktiesību padome, 28.–30. sesija un divas īpašās sesijas: 2015. gads Cilvēktiesību padomei bija kārtējais rosīgais gads, kura laikā notika trīs kārtējās sesijas un papildus tām – divas īpašās sesijas: viena notika 1. aprīlī, "ņemot vērā teroristu grupējuma "*Boko Haram*" īstenotos teroristu uzbrukumus un cilvēktiesību aizskārumus un pārkāpumus"; un otra – 17. decembrī "par cilvēktiesību stāvokļa turpmākas pasliktināšanās nepieļaušanu Burundi".

⁷ *GRULAC* – Latīņamerikas un Karību jūras valstu grupa.

Starptautiskā Darba organizācija (SDO), Starptautiskā Darba konference un Administratīvā padome 2015. gadā ES Starptautiskajā Darba organizācijā nāca klajā ar 55 paziņojumiem; tie tika sniegti 104. Starptautiskajā Darba konferencē, Administratīvās padomes 323., 324. un 325. sesijā, kā arī divās trīspusējās sanāksmēs. ES un tās dalībvalstis atbalstīja pamatprincipus un pamattiesības darbā, ilgtspējīgu attīstību, darba aizsardzību – jo īpaši aizsardzību pret nepieņemamiem darba veidiem –, kā arī to, lai tiktu pārraudzīta virzība uz pienācīgas kvalitātes nodarbinātību. Šajos paziņojumos uzmanība tika veltīta gan tam, ka piespiedu darbā Eritrejā, Maurītijā, Mjanmā un Katarā tiek pārkāpti darba pamatstandarti, gan bērnu darbam Kambodžā un Kamerūnā un biedrošanās brīvībai Bangladešā, Baltkrievijā, Fidži, Gvatemalā un Svazilendā. Tāpat ES stingri atbalstīja darbu, ko veic SDO unikālais standartu uzraudzības mehānisms.

Eiropas Demokrātijas un cilvēktiesību instruments (*EIDHR*)

Eiropas Demokrātijas un cilvēktiesību instruments (*EIDHR*) ir viens no galvenajiem ārējās finansēšanas instrumentiem, ko izmanto, lai visā pasaulē veicinātu un atbalstītu demokrātiju un cilvēktiesības. Izmantojot vienu no savām galvenajām priekšrocībām – spēju darboties bez saņēmējas valsts valdības piekrišanas –, *EIDHR* var koncentrēties uz sensitīviem jautājumiem un inovatīvām pieejām un tieši sadarboties ar izolētām vai marginalizētām pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

Salīdzinot ar 2007.–2013. gada *EIDHR*, 2014.–2020. gadam paredzētais *EIDHR* ir pielāgots, lai tas varētu darboties atbilstoši jauniem situācijas pavērsieniem, tā darbība ir kļuvusi stratēģiskāka, un procedūru ziņā tas ir vieglāk izmantojams. Ir palielināts šā instrumenta budžets, un tas ļaus ES aktīvāk atbalstīt plaukstošu pilsonisko sabiedrību veidošanos un to specifisko uzdevumu – kalpot par pozitīvu pārmaiņu dzinējspēku –, atbalstot cilvēktiesības un demokrātiju. Tas nozīmē arī to, ka pieaug ES spējas ātri reaģēt uz ārkārtas situācijām cilvēktiesību jomā un palielinās atbalsts starptautiskiem un reģionāliem cilvēktiesību aizsardzības mehānismiem.

Atbalsts tiek sniegts arī vēlēšanu novērošanas misiju rīkošanai, to ieteikumu izpildei un demokrātisko un vēlēšanu procesu uzlabošanai. Turklāt ir labāk definēti *EIDHR* konkrētie mērķi, ņemot vērā cilvēktiesību aizsardzību un demokrātisko procesu atbalstīšanu, tostarp konkrēti:

- spēcīgāk formulēta pilsoniskās sabiedrības loma, tostarp ietverta konkrēta norāde uz pilsoniskās sabiedrības un vietējo iestāžu, un attiecīgo valsts iestāžu sadarbību;
- lielāka uzmanība veltīta katrai neaizsargātajai grupai (nacionālām, etniskām, reliģiskām un lingvistiskām minoritātēm, sievietēm, lesbietēm, gejiem, biseksuāļiem, transpersonām un interseksuāļiem (LGBTI), pirmiedzīvotājiem);
- lielāka uzmanība veltīta ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām.

2. ES pieeja cilvēktiesību jautājumos konfliktu un krīžu situācijās

Cilvēktiesību iekļaušana konfliktu novēršanā, krīžu pārvarēšanā un pārejas tiesiskumā.

2015. gadā konflikti un krīzes skāra miljoniem civiliedzīvotāju dzīvi. Daudzu bruņotu konfliktu laikā bieži notiek smagi starptautisko humanitāro tiesību un starptautisko cilvēktiesību pārkāpumi. ES apņemšanās cilvēktiesību jomā nozīmē arī to, ka cilvēktiesību apsvērumi tiek iekļauti visās tās rīcībpolitikās un finansēšanas instrumentos, ar kuriem risina šos jautājumus.

ES 2015. gadā ir veikusi papildu pasākumus, lai cilvēktiesību un dzimumu jautājumu rīcībpolitiku integrētu **kopējās drošības un aizsardzības politikas (KDAP) misiju un operāciju plānošanā, ieviešanā, īstenošanā un novērtēšanā.**

Saskaņā ar 2013. gada krīzes pārvarēšanas procedūrām⁸ jaunu misiju un operāciju plānošanas procesā uzmanība tika pievērsta ar cilvēktiesībām un dzimumu saistītiem apsvērumiem, un KDAP plānošanas dokumentos tika iekļauta analīze par stāvokli cilvēktiesību un dzimumu jautājumos. 2015. gadā lielākajai daļai KDAP misiju un operāciju bija padomdevēji vai kontaktpunkti cilvēktiesību un dzimumu jautājumos. Padomdevēju un kontaktpunktu uzdevumi ietver gan cilvēktiesību un dzimumu jautājumu integrēšanu misijas vai operācijas darbā, gan arī konkrētu pasākumu īstenošanu.

Cilvēktiesību un dzimumu jautājumi ir iekļauti arī KDAP apmācībā, t.i., KDAP ievirzes apmācībā, apmācībā, kas tiek rīkota pirms dislocēšanas, un drošības sektora reformas (DSR)ursos, kurus organizē dažādas dalībvalstis Eiropas Drošības un aizsardzības koledžas (EDAK) ietvaros. Cilvēktiesību un dzimumu jautājumi tiek uzsvērti arī augsta līmeņa un misiju vecāko vadītājuursos. Ar EDAK un dalībvalstu citu iniciatīvu starpniecību ir pieejama arī specializēta apmācība par cilvēktiesībām, dzimumu jautājumu, bērniem un bruņotiem konfliktiem, civiliedzīvotāju aizsardzību un konfliktu novēršanu.

⁸ 7660/2/13 REV 2:
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7660-2013-REV-2/en/pdf>.

2015. gadā **Eiropas Savienībai** – tostarp **ES padomdevējai misijai Ukrainā (EUAM)**, kas sniedza tehniskus padomus, – bija nozīmīga loma divu dokumentu tapšanas procesā, kura rezultātā tika izstrādāta Ukrainas valsts cilvēktiesību stratēģija, ko 2015. gada augustā apstiprināja prezidents *Petro Poroshenko*, un rīcības plāns stratēģijas īstenošanai 2016.–2020. gadā. *EUAM* padomdevēji piedalījās darba grupās un sniedza ieteikumus, kurus iekļāva rīcības plāna projekta galīgajā redakcijā. Daži no *EUAM* ieguldījuma būtiskākajiem elementiem bija padomi par cīņu pret spīdzināšanu un necilvēcīgu izturēšanos, par ieslodzīto tiesību aizsardzību, galvenajām brīvības atņemšanas iestāžu sistēmas reformām, tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanu, tiesībām uz privātumu un mierīgas pulcēšanās brīvību. *EUAM* iestājās par dzimumu līdztiesību, Stambulas konvencijas (kuras mērķis ir nepieļaut un apkarot vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē) ratifikāciju un valsts rīcības plāna pieņemšanu ANO Drošības padomes Rezolūcijas 1325 (kurā uzmanība pievērsta kara ietekmei uz sievietēm un tam, kāda var būt sieviešu loma konfliktu pārvarēšanā) īstenošanai.

2015. gada novembrī Padome pieņēma secinājumus un ES politikas satvaru par atbalstu **pārejas tiesiskumam**⁹. Līdz ar to ES kļuva par pirmo reģionālo organizāciju, kurai ir īpaša, pārejas tiesiskumam veltīta stratēģija. Šis politikas satvars apliecina ES atbalstu pārejas tiesiskumam un nostiprina ES iesaistes konsekvenci. Tāpat tajā ir sniegtas norādes ES un ES dalībvalstu personālam.

Praktiskā līmenī ES turpināja aktīvi darboties šajā jomā, strādājot pārejas posmā esošās valstīs, šajā nolūkā izmantojot tādus instrumentus kā reakcija uz krīzēm, konfliktu novēršana, atlabšana pēc konfliktiem, centieni drošības un attīstības jomā. Šis jautājums 2015. gada gaitā tika apspriests vairāk nekā desmit politiskajos dialogos ar partnervalstīm. Oktobrī tika iecelts ES sūtnis Kolumbijas miera procesam nolūkā palīdzēt īstenot 23. septembrī valstī panākto vienošanos par miera līgumu. Visa gada laikā arī tika rīkotas apmācības ES un dalībvalstu darbiniekiem, kuri strādā ar pārejas tiesiskuma jautājumiem.

⁹ 13576/15: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13576-2015-INIT/en/pdf>

ES joprojām bija viens no lielākajiem finanšu līdzekļu devējiem pārejas tiesiskuma iniciatīvām visā pasaulē un nodrošināja finansējumu tiesiskumam, patiesības noskaidrošanas iniciatīvām, iestāžu reformai un kompensāciju programmām, tostarp atbalstot pilsonisko sabiedrību un cietušo grupas. 2015. gadā tika finansēti visdažādākie projekti, sākot ar nelielu pilotprojektu Kongo Demokrātiskajā Republikā, kura ietvaros tika veicināta tiesu iestāžu pieejamība cietušajiem, un beidzot ar plaša mēroga atbalstu ANO Starptautiskajam Kara noziegumu tribunālam bijušajai Dienvidslāvijai paredzētai prokuroru apmācībai un informēšanas kampaņām. ES atbalstīja arī tiesu iestāžu pieejamību cietušajiem, šim mērķim izmantojot kopā ar *UN Women* īstenotu globālu programmu par pārejas tiesiskumu, kurā ņemti vērā dzimumu jautājumi.

ES turpināja cieši sadarboties ar ANO (sevišķi ar īpašo referentu par taisnības, tiesiskuma, kompensāciju un neatkārtotības garantiju veicināšanu), reģionālajām organizācijām un pilsonisko sabiedrību, lai atbalstītu pārejas tiesiskumu.

ES turpināja strādāt, lai nodrošinātu, ka personas, kas īstenojušas genocīdu, kara noziegumus un noziegumus pret cilvēci, tiktu sauktas pie atbildības par savu rīcību, un lai panāktu taisnīgumu attiecībā uz zvērību upuriem. Šajā sakarā ES turpināja atbalstīt **Starptautisko Krimināltiesu**¹⁰, kas izpaudās arī kā politisks atbalsts Tiesai daudzpusējos forumos, piemēram, ANO Drošības padomē un ANO Cilvēktiesību padomē. ES ir sniegusi finansiālu atbalstu Tiesai un pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem nolūkā atbalstīt Tiesas darbu.

Viens šāda atbalsta piemērs ir ES nepārtrauktā iesaiste, lai panāktu Romas statūtu universālumu un veicinātu labāku izpratni par Starptautiskās Krimināltiesas pilnvarām. ES ir turpinājusi darīt visu iespējamo, lai sekmētu šo procesu ar trešām valstīm, jo īpaši cilvēktiesību dialogu laikā, izmantojot sistemātiskas demaršu kampaņas visā pasaulē, rīkojot specializētus vietēja vai reģionāla mēroga seminārus, klauzulu sistemātiski iekļaujot nolīgumos ar trešām valstīm, mudinot ratificēt Starptautiskās Krimināltiesas statūtus vai pievienoties tiem, kā arī piedāvājot palīdzību īstenošanā vai piedāvājot finansiālu atbalstu tām pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kuras iestājas par Romas statūtu universālumu.

¹⁰ Saskaņā ar Padomes Lēmumu 2011/168/KĀDP (2011. gada 21. marts) un 2006. gada nolīgumu par sadarbību un palīdzības sniegšanu.

ES un tās dalībvalstis ir uzņēmušās vadošu lomu centienos stiprināt sadarbību ar Tiesu. Jo īpaši – ES ir konsekventi rīkojusies, lai mudinātu valstis pilnībā sadarboties ar Starptautisko Krimināltiesu, tostarp ātri izpildīt apcietināšanas orderus. Reaģējot uz trešo valstu nevēlēšanos sadarboties ar Starptautisko Krimināltiesu, ES jo īpaši pievērsās tam, kā ES un tās dalībvalstis var reaģēt nesadarbošanās gadījumos, ilgstošas vai atkārtotas nesadarbošanās gadījumos, un tam, kad izvairīties no kontaktiem, kas nav obligāti nepieciešami, ar personām, par kurām Starptautiskā Krimināltiesā izdevusi apcietināšanas orderi. Piemērs tam ir ES reakcija uz Sudānas prezidenta *Al-Bashir* apmeklējumu Dienvidāfrikā 2015. gada jūnijā ¹¹.

Visbeidzot, ES turpināja pilnībā atbalstīt Romas statūtos iekļautā papildināmības principa īstenošanu. Šajā nolūkā ES sagatavoja darbības pamatnostādnes par to, kā mazināt plaisu starp starptautisko justīciju un valstu justīcijas sistēmām. Piemēram, Kotdivuārā ES sniedza palīdzību justīcijas sektora un ieslodzījuma struktūru stiprināšanā. Īpaši prioritārs jautājums bija tiesu sistēmas pārveide, lai iedzīvotājiem nodrošinātu taisnīgu piekļuvi.

ES joprojām aktīvi iestājās par **starptautiskajām humanitārajām tiesībām** un humanitārajiem principiem. Piemēram, ES humānās palīdzības un krīžu pārvarēšanas komisārs *Christos Stylianides* savos paziņojumos saistībā ar Jemenā 2015. gada 25. augustā un 2. septembrī notikušajiem uzbrukumiem Starptautiskā Sarkanā Krusta komitejai (SSKK) aicināja visas konfliktā iesaistītās puses ievērot starptautiskās humanitārās tiesības un pārtraukt uzbrukumus, kas vērsti pret humānās palīdzības darbiniekiem. 2015. gada 18. septembra paziņojumā saistībā ar uzbrukumu tām Halebas teritorijām Sīrijā, kurās uzturas civiliedzīvotāji, komisārs nosodīja visus neselektīvos uzbrukumus civiliedzīvotājiem un mudināja visas konfliktā iesaistītās puses ievērot starptautiskās humanitārās tiesības un nepieciešamību nodrošināt civiliedzīvotāju aizsardzību. Tāpat arī paziņojumā par gaisa uzbrukumiem, kas 2015. gada 3. oktobrī tika vērsti pret organizācijas "Ārsti bez robežām" slimnīcu Kunduzā, Afganistānā, komisārs aicināja visas konfliktā iesaistītās puses ievērot starptautiskās humanitārās tiesības un nodrošināt, ka tiek aizsargāti ar veselības aprūpi saistīti objekti un humānās palīdzības darbinieki.

¹¹ 150614_02_en, Brisele, 2015. gada 14. jūnijs.
http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/150614_02_en.htm

Eiropas Savienība turpināja īstenot ES 2005. gada pamatnostādnes par starptautiskajām humanitārajām tiesībām (pamatnostādnes atjauninātas 2009. gadā), kurās ir aprakstīti darbības instrumenti, ar kuru palīdzību ES un tās iestādes un struktūras var veicināt starptautisko humanitāro tiesību ievērošanu. Vienlaikus šo pamatnostādņu mērķis ir veicināt to, lai starptautiskās humanitārās tiesības ievērotu trešās valstis un nevalstiskie dalībnieki. ES turpināja strādāt, lai paplašinātu savu dalību galvenajos starptautisko humanitāro tiesību instrumentos un citos relevantos juridiskajos instrumentos, kuriem ir ietekme uz starptautiskajām humanitārajām tiesībām ¹².

Lai uzlabotu starptautisko humanitāro tiesību īstenošanu valstu līmenī, ES turpināja atbalstīt valstu centienus pieņemt valsts tiesību aktus, kas attiecas uz to pienākumiem saistībā ar starptautiskajām humanitārajām tiesībām. Piemēram, ES ir aicinājusi Irākas valdību pievienoties Ženēvas konvenciju 2. papildprotokolam, kas ļautu pilnībā piemērot starptautiskās humanitārās tiesības nestarptautiska rakstura bruņotu konfliktu kontekstā. ES finansēja arī programmas, lai palīdzētu izveidot efektīvus un atbildīgus drošības un justīcijas sektorus.

ES turpināja sekmēt un atbalstīja publikāciju par starptautiskajām humanitārajām tiesībām izplatīšanu un apmācību par tām ES iekšienē un trešās valstīs, jo īpaši attiecībā uz valsts iestādēm, bruņotiem nevalstiskajiem dalībniekiem un humānās palīdzības sniedzējiem. Piemēram, ES apmācības misijas Somālijā un Mali savās apmācības programmās iekļauj apmācību par cilvēktiesībām un starptautiskajām humanitārajām tiesībām.

Starptautiskā Sarkanā Krusta komiteja (SSKK) joprojām bija svarīgs partneris apmācības nodrošināšanā un informācijas izplatīšanā starptautisko humanitāro tiesību jomā, un šajā nolūkā tā turpināja saņemt finansējumu no ES.

¹² Pilnībā respektējot kompetenci un ierobežojumus, kas ar starptautiskajām humanitārajām tiesībām saistītos jautājumos Eiropas Savienībai noteikti Līgumā par Eiropas Savienību (LES) un Līgumā par Eiropas Savienības darbību (LESD), kuri grozīti ar Lisabonas līgumu.

Starptautiskā Sarkanā Krusta un Sarkanā Pūsmēness 32. konferencē, kas notika no 2015. gada 8. līdz 10. decembrim, ES, tās dalībvalstis un Eiropas Savienības valstu Sarkanā Krusta organizācijas iesniedza vairākas vērienīgas kopīgas apņemšanās¹³. Šo apņemšanos mērķi cita starpā ir stiprināt starptautisko humanitāro tiesību ievērošanu, stiprināt starptautiskās humanitārās tiesības, kas aizsargā personas ieslodzījumā, veicināt un izplatīt starptautiskās humanitārās tiesības, kā arī sekmēt medicīnas misiju, ko īsteno bruņotu konfliktu un citu ārkārtas situāciju laikā, respektēšanu un aizsardzību, nepieļaut un reaģēt uz seksuālu un ar dzimumu saistītu vardarbību bruņotu konfliktu laikā vai pēc katastrofām un citām ārkārtas situācijām.

Migranti, bēgļi un patvēruma meklētāji

2015. gadā Eiropa saskārās ar nepieredzētām bēgļu, patvēruma meklētāju un neatbilstīgu migrantu plūsmām – tostarp migrācijas kopējā apjomā ievērojami pieauga bērnu īpatsvars –, kas izraisīja humanitāru krīzi Vidusjūras reģionā un Rietumbalkānu migrācijas maršrutā, tostarp turpinājās traģiski cilvēku bojāejas gadījumi jūrā.

¹³ <http://rcrcconference.org/international-conference/pledges/>.

Cenšoties tikt galā ar šo milzīgo izaicinājumu, ES ir tiekusies nodrošināt, lai tās reakcijā prioritāra uzmanība tiktu veltīta cilvēktiesību aizsardzībai. Eiropadome 23. aprīļa paziņojumā¹⁴ un 25. un 26. jūnija secinājumos¹⁵ vienojās par vajadzību ātri un efektīvi reaģēt uz humanitāro krīzi, vienlaikus izstrādājot arī vidēja termiņa un ilgtermiņa stratēģiju un stiprinot sadarbību ar trešām valstīm, kas ir izcelsmes un tranzīta valstis. Eiropas programmā migrācijas jomā¹⁶, kuru maijā pieņēma Eiropas Komisija, cilvēktiesību ievērošana ir noteikta par prioritāti katrā no rīcības jomām. Āfrikas un Eiropas valstu vadītāji, kuri 11. un 12. novembrī pulcējās Valletas samitā, uzsvēra, cik svarīgi ir aizsargāt migrantu cilvēktiesības; minētajā samitā pieņemtajā rīcības plānā¹⁷ ir iekļautas vairākas skaidras apņemšanās šajā sakarā, tostarp – veicināt tiesu iestāžu pieejamību, juridisko palīdzību, liecinieku aizsardzību, veselības un sociāli psiholoģisko atbalstu bēgļiem, migrantiem un patvēruma meklētājiem, atbalstīt valstu centienus pievienoties 1951. gada Konvencijai par bēgļa statusu un tās 1967. gada protokolam un ievērot tos; palielināt uzņēmējvalstu aizsardzības spējas; risināt cilvēktiesību pārkāpumu jautājumus, kas vairo nestabilitāti. Tāpat arī Augsta līmeņa konferencē par Vidusjūras reģiona austrumu daļas un Rietumbalkānu maršrutu, kas notika 8. oktobrī Luksemburgā, vēlreiz izskanēja stingra apņemšanās respektēt migrantu un bēgļu cieņu, kas materializējās konkrētos operatīvos pasākumos, valstu vadītājiem 25. oktobrī pieņemot paziņojumu par bēgļu plūsmām Rietumbalkānu maršrutā¹⁸.

¹⁴ 204/15: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/04/23-special-euco-statement/>

¹⁵ 500/15: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/06/26-euco-conclusions/>

¹⁶ COM(2015) 240 *final*: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&qid=1465546809512&from=EN>

¹⁷ 809/15: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/11/12-valletta-final-docs/>

¹⁸ http://ec.europa.eu/news/2015/docs/leader_statement_final.pdf

Cilvēktiesības jau ilgu laiku ir viena no prioritātēm ES sadarbībā ar trešām valstīm, ko tā īsteno saskaņā ar visaptverošo ārējās migrācijas politiku – vispārējo pieeju migrācijai un mobilitātei (*GAMM*)¹⁹–, kur kā transversāls jautājums ir ietvertas migrantu un bēgļu cilvēktiesības. 2015. gadā ES turpināja atbalstīt gan projektus partnervalstīs, lai migrantiem uzlabotu aizturēšanas apstākļus, gan pasākumus, kuru nolūks ir panākt labāku izturēšanos pret nepavadītiem bērniem migrantiem, gan spēju veidošanas projektus labāku bēgļu aizsardzības sistēmu izstrādes atbalstam un projektus, lai uzlabotu tiesu iestāžu pieejamību migrantiem. Īstenojot 9. septembra migrācijas paketi, Eiropas Komisija piešķīra EUR 1,8 miljardus, lai izveidotu ES Trasta fondu Āfrikai²⁰, no kura cita starpā tiks finansēti projekti, ar ko nodrošinās migrantu, bēgļu un patvēruma meklētāju labāku aizsardzību un atbalstīs kopienas, kuras viņus uzņem. ES Reģionālais trasta fonds reaģēšanai uz krīzi Sīrijā²¹ (*Madad* fonds) 2015. gadā pieņēma savas pirmās reaģēšanas pasākumu paketes, kuru apjoms bija EUR 390 miljoni. No šā trasta fonda tiks sniegta palīdzība apmēram 1,5 miljoniem Sīrijas bēgļu, kā arī uzņēmējkopienām Jordānijā, Libānā un Turcijā, galveno uzmanību veltot izglītībai, izturētspējai un vietējai attīstībai, veselībai, ūdenim, sanitārijai un pārtikas nodrošinājumam un par mērķa grupu nosakot bērnus un jauniešus. 2015. gada novembrī ES sāka īstenot Bēgļu atbalsta mehānismu Turcijā, ar kura starpniecību Sīrijas bēgļiem Turcijā tiks sniegts EUR 3 miljardu liels atbalsts. ES turpināja atbalstīt Sīrijas bēgļiem paredzēto reģionālo attīstības un aizsardzības programmu Irākā, Jordānijā un Libānā, un 2015. gadā tika uzsāktas divas jaunas reģionālās attīstības un aizsardzības programmas Āfrikas ragā un Ziemeļāfrikā. Svarīgs šo programmu elements ir migrantu un bēgļu cilvēktiesību aizsardzība.

Pēc tam, kad bija izsludināts vispārējs uzaicinājums iesniegt priekšlikumus, no *EIDHR* 2015. gadā EUR 5 miljoni tika piešķirti projektiem, kas paredzēti migrantu, tostarp patvēruma meklētāju trešās valstīs un iekšzemē pārvietotu personu, kā arī bezvalstnieku, cilvēktiesību atbalstam. Tas papildina globālo pilsoniskās sabiedrības rīcību EUR 11,5 miljonu apmērā, kuru uzsāka 2014. gadā un kurā galvenā uzmanība tika veltīta neaizsargātu migrantu un cilvēku tirdzniecības upuru tiesību aizsardzībai un veicināšanai.

¹⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0743&from=EN>

²⁰ http://ec.europa.eu/europeaid/regions/africa/eu-emergency-trust-fund-africa_en

²¹ http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/countries/syria/madad/index_en.htm

Gada gaitā migrantu tiesību jautājumi tika sistemātiski risināti cilvēktiesībām veltītos politikas dialogos ar partnervalstīm, savukārt mobilitātes partnerības kalpoja par satvaru cilvēktiesību jautājumu sistemātiskai risināšanai migrācijas politikas dialogos ar trešām valstīm. Patlaban ir izveidotas astoņas šādas mobilitātes partnerības, un notiek sarunas ar Baltkrieviju un Libānu.

Dalībai *EU NAVFOR MED* operācijā *Sophia* ²² ir iecelti padomdevēji cilvēktiesību, bēgļu tiesību un dzimumu jautājumos, un operācija ir apņēmusies nodrošināt, ka tās darbinieki tiek apmācīti cilvēktiesību un humanitāro tiesību jomā. Līdz 2015. gada beigām operācija jūrā bija izglābusi 7000 cilvēku.

Cilvēku tirdzniecības jautājums ir ietverts Eiropas programmā migrācijas jomā un Eiropas Drošības programmā. Cilvēku tirdzniecību ES 2015. gadā noteica par prioritāti jaunajā Rīcības plānā cilvēktiesību un demokrātijas jomā, kā arī 2016.–2020. gadam paredzētajā jaunajā satvarā ES rīcībai saistībā ar dzimumu līdztiesību un pilnvērtīgu iespēju nodrošināšanu sievietēm ar ES ārējo attiecību starpniecību; viena no satvara prioritātēm ir izskaust meiteņu un sieviešu tirdzniecību jebkāda veida izmantošanai. Valletas samītā politiskie līderi turklāt apņēmas nodrošināt aizsardzību, atbalstu un palīdzību cilvēku tirdzniecības upuriem, īpašu uzmanību veltot neaizsargātām grupām, piemēram, sievietēm un bērniem.

Vienlaikus ES gan iekšējās, gan ārējās attiecībās pastiprināja cīņu pret piespiedu darbu, aktīvi mudinot ratificēt Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) 1930. gada Piespiedu darba konvencijas (Nr. 29) 2014. gada protokolu ²³.

²² Eiropas Savienības jūras spēki Vidusjūrā. Operācija *Sophia*.

²³ Padomes lēmums (ES) 2015/2037 un Padomes lēmums (ES) 2015/2071.

Terorisma apkarošana

2015. gadā Eiropa daudzviet saskārās ar teroristu uzbrukumiem un neveiksmīgiem uzbrukumu mēģinājumiem, kas prasīja daudzu cilvēku dzīvības un nelabvēlīgi ietekmēja ikdienas norises. Kūdišana uz terorismu galvenokārt nāca no ārvalstīm (*ISIL/Da'esh*), taču terora aktu izpildītāji lielākoties bija ES pilsoņi.

Vēl aizvien visā pasaulē teroristu organizācijas ir atbildīgas par smagiem un nopietniem cilvēktiesību pārkāpumiem. Teroristu organizācijas, piemēram, *ISIL/Da'esh*, *Al Qaida*, *Boko Haram* un citas joprojām regulāri īsteno tādas ārkārtējas vardarbības aktus kā slepkavības, izvarošana, verdzība, nolaupīšana, izspiešana. Eiropas Savienība, tās dalībvalstis un partneri ir stingri apvienojuši spēkus, lai cīnītos pret teroristu organizācijām un terorisma pamatcēloņiem.

Šajos ārkārtas apstākļos ES turpināja uzsvērt, ka pilnīga cilvēktiesību ievērošana ir centrālais efektīvu un sekmīgu terorisma apkarošanas centienu elements.

Pēc janvāra notikumiem Parīzē ES atbildes rīcība vienmēr ir bijusi atbilstoša tās 2005. gada terorisma apkarošanas stratēģijai (novēršana, aizsardzība, vajāšana un reaģēšana), un ES ir pilnībā ievērojusi starptautiskās tiesības un starptautiskos cilvēktiesību standartus. Liela uzmanība tika veltīta terorisma novēršanai, jo īpaši cīnoties pret radikalizāciju, teroristu vervēšanai, apgādāšanai ar aprīkojumu un terorisma finansēšanai, kā arī vajadzībai pievērsties tā pamatā esošajiem faktoriem, tādiem kā konflikti, nabadzība, ieroču izplatīšana un valstu nestabilitāte, kuri paver iespējas teroristu grupu attīstībai.

Tāpēc Ārlietu padomes 2015. gada februāra secinājumos par terorisma apkarošanu²⁴ tika pausts aicinājums cīnīties pret radikalizāciju un vardarbīgu ekstrēmismu, atbalstot tādas iniciatīvas kā Globālā terorisma apkarošanas foruma (*GCTF*) ietekmē tapušās iestādes: Starptautisko izcilības centru cīņai ar vardarbīgu ekstrēmismu, Globālo kopienas iesaistes un noturības fondu un Starptautisko tiesību un tiesiskuma institūtu. Īsumā, šīs iestādes atbalsta valstu terorisma apkarošanas stratēģijas, vērstas pret radikalizācijas pamatcēloņiem, veicina iecietību un sapratni starp cilvēkiem un sabiedrībām un piedāvā inovatīvu apmācību nolūkā īstenot labu praksi, kura ir saistīta ar terorisma apkarošanu un kuras pamatā ir tiesiskums.

²⁴ Paziņojums presei 43/15: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/02/150209-council-conclusions-counter-terrorism/>

Radikalizācijas izpratnes tīkls – ES tīkls, kas vieno 2000 praktiķus, – ir izrādījies sevišķi noderīgs instruments radikalizācijas novēršanas paraugprakses apzināšanai un apmaiņai ar to. Tas ietver alternatīvu vēstījumu sagatavošanu, kuru mērķis ir radikalizācijas novēršana agrīnā posmā un vēršanās pret terorisma propagandu sociālajos plašsaziņas līdzekļos. Turklāt ES ir apņēmusies stāties pretī ārvalstu kaujinieku teroristu radītajam apdraudējumam ar visaptverošu stratēģisku pieeju, kā norādīts 2014. gada oktobrī pieņemtajā ES terorisma apkarošanas stratēģijā Sīrijai un Irākai.

Jaunajā Rīcības plānā cilvēktiesību un demokrātijas jomā ir uzsvērtā nepieciešamība nodrošināt, lai uzskatu un vārda brīvības ievērošana tiktu integrēta ar terorisma apkarošanu saistītas politikas un programmu izstrādē.

Citos ES politikas dokumentos, tostarp, piemēram, digitālā tirgus stratēģijā²⁵, ir pasvītrots, ka jautājums par nepieciešamību panākt drošību un cīnīties pret nelikumīga satura izplatīšanu nebūtu jārisina, kaitējot cilvēktiesībām, piemēram, vārda brīvībai.

Gada gaitā cilvēktiesību jautājumi tika risināti terorisma apkarošanas dialogos ar šādām trešām valstīm – Indiju, Izraēlu, Pakistānu, Tunisiju, kā arī ar ANO. Notika arī seminārs Libānā. Šajos dialogos ES vienmēr aicina trešās valstis cilvēktiesības iekļaut to terorisma apkarošanas darbībās un tiesu varu – pāriet no tādas kriminālās justīcijas sistēmas, kas balstīta uz atzīšanos, uz tādu, kā pamatā ir pierādījumi.

Tuvo Austrumu un Ziemeļāfrikas reģions joprojām ir prioritāte attiecībā uz tādas stratēģijas izstrādi, kurā būs 1) ņemti vērā visi terorismam un radikalizācijai pamatā esošie faktori, 2) izmantota iekļaujoša pieeja, ar kuru tiek iesaistīta pilsoniskā sabiedrība, un 3) ievēroti starptautiskie cilvēktiesību standarti.

ES dalībvalstu ikgadējās sanāksmes par ANO Drošības padomes Rezolūciju 1325 galvenais temats bija sievietes, miers un drošība terorisma un vardarbīga ekstrēmisma kontekstā. Līdztekus ANO Ģenerālās asamblejas 70. sesijai ES rīkoja papildu pasākumu par tematu "Dzimumu dimensijas iekļaušana vardarbīga ekstrēmisma novēršanas un apkarošanas politikā un praksē". 2015. gada oktobrī tika pieņemta jauna ANO Drošības padomes Rezolūcija 2242, ar kuru terorisma un vardarbīga ekstrēmisma apkarošana tika iekļauta programmā "Sievietes, miers un drošība".

²⁵ http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market_en

ES iesaiste šajā jomā pieaug, proti, palielinās tās politiskā nozīme, ģeogrāfiskais tvērums un finansiālais apmērs, patlaban īstenoto projektu apjomam kopumā sasniedzot EUR 142 miljonus. Tā kā terorisma apkarošanas spēju veidošanas projektus bieži īsteno valstīs, kuru rādītāji cilvēktiesību jomā ir slikti, ir nepieciešams rast līdzsvaru starp drošības apsvērumiem un cilvēktiesībām. Šajā sakarā Komisija izstrādāja darbības pamatnostādnes, lai nodrošinātu, ka cilvēktiesības tiek ņemtas vērā visā projekta darbību ciklā, apkarojot terorismu un organizēto noziedzību, tostarp kibernetizēto noziedzību, kā arī risinot kibernetizēto drošības jautājumus, kā noteikts ES Regulā, ar ko izveido stabilitātes un miera veicināšanas instrumentu ²⁶.

3. Svarīgāko problēmjautājumu risināšana cilvēktiesību un demokrātijas jomā

Pilsoniskās sabiedrības rīcības brīvības veicināšana, atbalsts cilvēktiesību aizstāvjiem

Pēdējos gados šajā jomā ir parādījušās jaunas tendences. Par pozitīvu attīstību liecina pilsoniskās sabiedrības organizāciju izplatība, jo īpaši pateicoties sociālajiem tīkliem un jaunu informācijas tehnoloģiju izmantošanai, savukārt negatīva tendence ir pret pilsoniskās sabiedrības organizācijām vērstu ierobežojošu pasākumu pastiprināšana, ko īsteno autoritatīvas valdības. Nomelnošanas kampaņas, ierobežota piekļuve ārvalstu finansējumam un aktīvistu iebiedēšana un vardarbība pret viņiem, ko tostarp īsteno privāti uzņēmumi vai paramilitāri grupējumi, – tie ir tikai daži piemēri nopietnajām grūtībām, ar ko saskaras pilsoniskā sabiedrība. Daudzos gadījumos valsts neaizsargā personas un organizācijas, nenodrošina izmeklēšanu un nesauc pie atbildības.

2015. gadā ES atkārtoti pauda bažas – tostarp divpusējos cilvēktiesību dialogos un daudzpusējās struktūrās – par aizvien lielākiem biedrošanās brīvības, vārda brīvības un mierīgas pulcēšanās brīvības ierobežojumiem un arī vispār par pilsoniskās sabiedrības organizāciju – tostarp sociālo partneru – darbības ierobežojumiem.

²⁶ ES Regula 230/2014, 10. pants: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0230&from=EN>

Attiecībā uz vārda brīvību tiešsaistē un bezsaistē ES 2015. gadā koncentrējās uz ES 2014. gada pamatnostādņu ²⁷ īstenošanu. Izmantojot cilvēktiesību dialogus, ES palielināja informētību par šo pamatnostādņu pieņemšanu un mudināja trešās valstis aktīvi rīkoties, lai novērstu vardarbību un vajāšanu un veicinātu drošu vidi žurnālistiem un citiem plašsaziņas līdzekļu dalībniekiem. Kad vienas bijis nepieciešams, ES publiskos paziņojumos ir nosodījusi uzbrukumus žurnālistiem un emuāru autoriem.

Lai sadarbībā ar pilsonisko sabiedrību un citām ieinteresētajām personām veicinātu uzskatu un vārda brīvību, ES iesaistījās debatēs Piešķirto nosaukumu un numuru interneta korporācijā (*ICANN*), Interneta pārvaldības forumā (*IGF*) un Pasaules informācijas sabiedrības samita (*WSIS*) 10 gadu pārskatīšanas procesā, kā arī Vispasaules konferencē kibertelpas jautājumos, kas notika Hāgā 2015. gada 15. un 16. aprīlī. ES arī rūpīgi sekoja līdzi "Brīvības tiešsaistē koalīcijas" (*"Freedom Online Coalition"*) darbam.

2015. gadā tika pieņemti Padomes secinājumi par kiberdiplomātiju ²⁸. Šie secinājumi kopā ar 2014. gadā pieņemtajiem Padomes secinājumiem par interneta pārvaldību ²⁹ atspoguļo nepieciešamību aizsargāt cilvēktiesības tiešsaistē, tostarp vārda brīvību, privātumu un personas datus.

Visas ES delegācijas ir veicinājušas arī pamatnostādnes par vārda brīvību, lai nodrošinātu informāciju visā turpmākajā plānošanā. Jaunas Delegāciju atbalsta programmas (*EIDHR* finansējums, darbības uzsākšana 2016. gadā), kura paredzēta "ES atbalstam plašsaziņas līdzekļiem un vārda brīvībai demokrātijas izmēģinājuma projekta valstīs", mērķis ir sniegt palīdzību gan delegācijām, gan arī plašsaziņas līdzekļu dalībniekiem trešās valstīs pamatnostādņu piemērošanā to politikas pasākumos un rīcībā. Jaunos projektus/programmas, ko finansē ar ģeogrāfiskajiem finansēšanas instrumentiem, pieņēma, piemēram, Jordānijā, Senegālā un Tunisijā. Papildus tam 2014./2015. gadā no *EIDHR* tika finansēti vairāki projekti pamatnostādnēm relevantos apgabalos, piemēram, Mjanmā/Birmā.

²⁷ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/142549.pdf

²⁸ 6122/15: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6122-2015-INIT/en/pdf>

²⁹ 16200/14: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16200-2014-INIT/en/pdf>

ES ir arī apņēmusies personām ES teritorijā nodrošināt personas datu augsta līmeņa aizsardzību, kā arī veicināt augstus datu aizsardzības standartus ar saviem ārējiem partneriem. Kas attiecas uz ES tiesisko regulējumu, ES patlaban pārskata un stiprina Direktīvu 95/46/EK³⁰ par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti.

Visa 2015. gada laikā Eiropas Savienība novēroja aizvien vairāk grūtību un šķēršļu mierīgas pulcēšanās brīvībai. Tas ietvēra, piemēram, pārmērīgu policijas spēka pielietošanu demonstrāciju laikā un pārmērīgu naudassodu un citu sodu piemērošanu par neatļautu mierīgu protestu rīkošanu vai dalību tajos. 2015. gadā tika izdoti vairāki publiski paziņojumi, kuros tika pausts aicinājums ievērot tiesības uz mierīgām demonstrācijām un uzsvērts, ka ir svarīgi veicināt tiesības uz publiskiem protestiem.

Daļa no plašāka dialoga un ES attiecību veidošanas ar pilsonisko sabiedrību bija ES 3. un 4. decembrī Briselē rīkotais **2015. gada ES un NVO cilvēktiesību forums**, kurā uzmanība pilnībā bija pievērsta pilsoniskās sabiedrības telpas aizsardzībai un veicināšanai un tādu līdzekļu apzināšanai, ar kuriem varētu nodrošināt politikas reakciju tā apdraudējuma novēršanai, ar ko pilsoniskā sabiedrība saskaras daudzās valstīs. Forumu apmeklēja vairāk nekā 230 dalībnieku, lielākoties pilsoniskās sabiedrības pārstāvji no visas pasaules.

Augstā pārstāve / Komisijas priekšsēdētāja vietniece *Federica Mogherini* savā uzrunā pauda stingru atbalstu tām nevalstiskajām organizācijām, kuras strādā ar cilvēktiesību jautājumiem, foruma dalībniekiem sakot, ka "*pilsoniskajai sabiedrībai ir ļoti būtiska loma ES ārpolitikā. Tā ir ne tikai svarīgs dalībnieks, bet arī viens no galvenajiem dzinējspēkiem, kas veicina pārmaiņas visās sabiedrībās tādās jomās kā demokrātija, laba pārvaldība, izturētspēja, kohēzija, cilvēka pamattiesību veicināšana.*"³¹ Augstā pārstāve arī aicināja ar jauniem spēkiem cīnīties pret mēģinājumiem kontrolēt pilsoniskās sabiedrības darbu daudzās valstīs visā pasaulē.

³⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:114012>

³¹ 151204_01_en. Augstās pārstāves / Komisijas priekšsēdētāja vietnieces *Federica Mogherini* uzruna ES un NVO cilvēktiesību forumā (2015. gada decembrī): http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/151204_01_en.htm

Runātāju vidū bija arī ANO īpašais referents mierīgas pulcēšanās un biedrošanās tiesību jautājumos *Maina Kiai*, ANO īpašais referents cilvēktiesību aizstāvju jautājumos *Michel Forst*, Amerikas Cilvēktiesību komisijas (*IACHR/CIDH*)³² izpildsekretārs *Emilio Álvarez Icaza Longoria*, ES īpašais pārstāvis cilvēktiesību jautājumos *Stavros Lambrinidis* un daudzi cilvēktiesību aizstāvji. ES pārliecināti atbalsta ANO īpašos referentus, kas strādā cilvēktiesību aizstāvju un pilsoniskās sabiedrības atbalstam.

Eiropas Savienība atzīst valstu cilvēktiesību iestāžu (VCI) nozīmīgo lomu – jo tās darbojas cilvēktiesību jomā un ir attīstības dzinējspēks – un gan politiskā, gan finansiālā ziņā palielina savu atbalstu valsts cilvēktiesību iestādēm.

Jaunajā ES rīcības plānā cilvēktiesību un demokrātijas jomā (2015.–2019. gads) atbalsts VCI ir minēts kā pirmā mērķa pirmais pasākums. Tas ir apliecinājums, ka ES valstu cilvēktiesību iestādes uzskata par būtiski nozīmīgu elementu plašākajā cilvēktiesību kontekstā. Arī rīcībspēku līdzatbildības stiprināšana uz vietas, tostarp publisko iestāžu atbalstīšana (ES rīcības plāna 1. mērķis), atspoguļo partnerības veicināšanas ideju, jo cilvēktiesības un demokrātija var stabili iesakņoties tikai tur, kur valda stingra vietēja līdzatbildība.

Ja VCI rīkojas neatkarīgi un tām ir pietiekami finanšu resursi un cilvēkresursi, tās var kļūt par īsteniem saikņu veidotājiem starp pilsonisko sabiedrību, iedzīvotājiem un valdību, no vienas puses, un starp valstu iestādēm un reģionālajām/starptautiskajām cilvēktiesību struktūrām, no otras puses.

VCI ir svarīgas ieinteresētās personas un viens no starptautiskā, reģionālā un valsts līmeņa cilvēktiesību satvara pamatelementiem. VCI pārrauga, ziņo, izskata sūdzības un darbojas kā padomdevēji, tāpēc tām ir būtiska loma starptautisko cilvēktiesību standartu uzturēšanā. Nav noliedzams, ka darbā pie tā, lai cilvēktiesības kļūtu par faktisku realitāti un veicinātu attīstību, šīs iestādes iegūst arvien lielāku nozīmi.

³² Amerikas Cilvēktiesību komisija (*IACHR*, trīs pārējās oficiālajās valodās – spāņu, franču un portugāļu – *CIDH* (*Comisión Interamericana de los Derechos Humanos, Commission Interaméricaine des Droits de l'Homme, Comissão Interamericana de Direitos Humanos*)).

ES politisko apņemšanos papildina no *EIDHR* sniegts finansiāls atbalsts valstu cilvēktiesību iestādēm. 2015. gadā tika sākta trīs gadus ilga mērķtiecīga programma "Valstu cilvēktiesību iestāžu spēku veidošana" ar ES līdzfinansējumu EUR 5 miljonu apmērā. Šīs programmas mērķis ir ne vien veicināt VCI spējas, bet arī sekmēt sadarbību ar reģionāliem un starptautiskiem tīkliem. Programmā ir aptvertas četras tematiskās jomas: ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības, uzņēmējdarbība un cilvēktiesības, izglītošana par cilvēktiesībām un VCI pamata pilnvaru stiprināšana.

Papildus jau minētajam un lai palielinātu informētību par ES apņemšanos atbalstīt VCI, no *EIDHR* līdzekļiem tika finansēts augsta līmeņa pasākums kopā ar VCI, kas notika 2015. gada 3. un 4. jūnijā Briselē Eiropas Attīstības dienu ietvaros. Pasākumā piedalījās gandrīz 100 pārstāvji no dažādām VCI un reģionāliem VCI tīkliem; pasākuma dalībnieki apsprieda to, kāda ir VCI loma, potenciāls un izaicinājumi attīstības kontekstā, jo īpaši ņemot vērā diskusijas par programmu 2030. gadam.

2015. gada laikā valdības dažādās valstīs turpināja izdarīt spiedienu uz cilvēktiesību aizstāvjiem. Darbam trešās valstīs norīkotie ES ierēdņi turpināja īstenot 2004. gada ES pamatnostādnes par cilvēktiesību aizstāvjiem³³, tostarp regulāri tiekoties ar cilvēktiesību aizstāvjiem, uzraugot pret viņiem uzsākto tiesvedību, apmeklējot viņus ieslodzījuma vietās un diskrēti apspriežot šīs lietas ar iestādēm. 2015. gada gaitā cilvēktiesību aizstāvju lietas un jautājumi tika apspriesti cilvēktiesību dialogos, apakškomiteju sanāksmēs un konsultācijās ar 21 valsti, un daži ieslodzītie cilvēktiesību aizstāvji tika atbrīvoti pēc tam, kad viņu lietām bija pievērsta uzmanība.

³³ <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/GuidelinesDefenders.pdf>

2015. gadā vairāk nekā 160 **cilvēktiesību aizstāvji** un viņu ģimenes saņēma ES atbalstu no *EIDHR* ārkārtas līdzekļiem, kas paredzēti apdraudētiem cilvēktiesību aizstāvjiem. Dotācijas tika izmantotas, lai apmaksātu juridisku procedūru izdevumus, medicīnisko aprūpi, drošības aprīkojuma uzstādīšanu, ārkārtas pārcelšanu un virkni citu praktisku darbību cilvēktiesību aizstāvju atbalstam. Augustā tika izsludināts *EIDHR* vispārējs uzaicinājums iesniegt priekšlikumus par atbalsta sniegšanu cilvēktiesību aizstāvjiem, kas strādā vietējā līmenī, un sevišķa uzmanība tika veltīta vissarežģītākajām situācijām un attāliem reģioniem; uzaicinājuma kopējais apjoms bija EUR 5 miljoni. 1. oktobrī sāka darboties jaunais ES Cilvēktiesību aizstāvju mehānisms "*ProtectDefenders.eu*", un līdz 2015. gada beigām ar tā palīdzību tika sniegts atbalsts vairāk nekā 85 cilvēktiesību aizstāvjiem. ESĪP *Lambrinidis* 2. decembrī šo mehānismu atklāja oficiāli, un tā līdzekļi tiek izmantoti īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa atbalstam; tiesvedības un ieslodzījuma vietu uzraudzībai; pārcelšanai; aizstāvībai; valstu tīklu atbalstam; tādu stratēģiju izstrādei, ar kurām stāties pretī cilvēktiesību aizstāvjiem noteiktajiem ierobežojumiem. Šā mehānisma budžets ir EUR 15 miljoni, to pārvalda 12 neatkarīgu starptautisku NVO konsorcijs un tas papildina pārējo stabilo un pastāvīgo atbalstu, kas cilvēktiesību aizstāvjiem tiek sniegts no *EIDHR*.

Daudzpusējā līmenī ES strādāja, lai atbalstītu labvēlīgu vidi pilsoniskajai sabiedrībai tās plašajā sadarbībā ar daudzveidīgu reģionālo partneru loku, tostarp, piemēram, ar Āfrikas Savienību 2015. gada novembra ES un Āfrikas Savienības cilvēktiesību dialoga laikā.

ES piedalījās tematiskajās debatēs par pulcēšanās un biedrošanās brīvību, kuras 2015. gada 7. un 8. oktobrī rīkoja Eiropas Padomes Ministru komiteja, savukārt 2015. gada aprīlī Briselē notika kopīgs seminārs ar Arābu valstu līgu par uzskatu un vārda brīvību un biedrošanās un mierīgas pulcēšanās brīvību, kurā galvenā uzmanība tika pievērsta tam, kā vislabāk veicināt šīs tiesības saskaņā ar starptautiskajiem standartiem.

Kopā ar Arābu valstu līgu Briselē tika rīkots atsevišķs seminārs par tematu "Pilsoniskās sabiedrības un Eiropas-arābu valstu sadarbība ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai", lai analizētu pilsoniskās sabiedrības kā pārveidojoša spēka iespējas veicināt ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu. Pirmais ES un *ASEAN* politikas dialogs par cilvēktiesībām, ko vadīja ESĪP *Lambrinidis* un kas notika Briselē *ASEAN* cilvēktiesību komisijas pārstāvju vienu nedēļu ilgā apmeklējuma ietvaros, mudināja uz dialogu un pieredzes apmaiņu par attiecību veidošanu ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām no abiem reģioniem. ES turpināja strādāt pie tā, lai nodrošinātu, ka vārda brīvība arī turpmāk ir prioritārs ANO darba kārtības jautājums, aktīvi darbojoties visos attiecīgajos daudzpusējos forumos, atbalstot ANO īpašā referenta jautājumus par uzskatu un vārda brīvības veicināšanu un aizsardzību pilnvaras un cieši sadarbojoties ar īpašajiem referentiem, kuriem ir līdzīgas Āfrikas Savienības (*ĀS*), Amerikas valstu organizācijas (*OAS*), EDSO un Islāma sadarbības organizācijas (*OIC*) piešķirtas pilnvaras. Tā atbalsta nesen ieceltā ANO īpašā referenta par tiesībām uz privātumu pilnvaras. ES atbalstīja ANO Cilvēktiesību padomes rezolūciju par žurnālistu drošību, ANO Ģenerālās asamblejas rezolūcijas par tiesībām uz privātumu digitālajā laikmetā, par cilvēktiesībām un internetu, un nāca klajā ar kopīgu deklarāciju par tiesību uz vārda brīvību, tostarp radošās un mākslinieciskās izpausmes brīvību, atkārtotu apstiprināšanu.

Jautājumā par cilvēktiesību aizstāvjiem ES ANO Ģenerālās asamblejas 70. sesijā atbalstīja attiecīgo rezolūciju. Līdztekus Cilvēktiesību padomes 28. sesijai, kas notika februārī, ES – sadarbībā ar Augstā cilvēktiesību komisāra biroju un Brazīliju, Korejas Republiku un Tunisiju – uzsāka publisku kampaņu sociālajos plašsaziņas līdzekļos – *#idefend*. Cilvēktiesību aizstāvju stāvoklim ES pievērsās vairākos paziņojumos daudzpusējos forumos, tostarp Cilvēktiesību padomē un EDSO Pastāvīgajā padomē, savukārt EDSO Cilvēciskās dimensijas īstenošanas sanāksmē Varšavā ES rīkoja papildu pasākumu par cilvēktiesību aizstāvjiem.

#idefend kampaņa

Līdztekus Cilvēktiesību padomes 28. sesijai Eiropas Savienība sadarbībā ar Augstā cilvēktiesību komisāra biroju un Brazīlijas, Korejas Republikas un Tunisijas pastāvīgajām misijām ANO Ženēvā sāka publisku kampaņu, lai paustu atbalstu cilvēktiesību aizstāvju darbam visā pasaulē un solidaritāti ar viņiem. #idefend kampaņas mērķis ir palielināt sabiedrības informētību par vērtīgo ieguldījumu, ko pilsoniskās sabiedrības aktīvisti sniedz, lai visā pasaulē veicinātu un aizsargātu cilvēktiesības, kā arī par riskiem, kam viņi ir pakļauti. Vairāk nekā 500 Cilvēktiesību padomes dalībnieku pievienojās kampaņai un pauda atbalstu. Daudzi ministri, starptautisku organizāciju vadītāji un vēstnieki fotografējās kampaņas izveidotajās foto kabīnēs, un cilvēki no visas pasaules publicēja savas fotogrāfijas sociālajos plašsaziņas līdzekļos, *Twitter* un *Facebook* vietnē izmantojot #idefend atsauces tagu.

Reliģijas vai ticības brīvība

Reliģijas brīvība tiek apdraudēta daudzās pasaules vietās. Reliģiskām minoritātēm piederošas personas tiek vajātas un piespiestas pamest zemi, kur šīs kopienas dzīvojušas gadu simtiem. Cilvēktiesību pārkāpumi, ko Sīrijā un Irākā īsteno *ISIL/Da'esh* un citas teroristu grupas, ir bijuši īpaši brutāli un plaši izplatīti, un ES tos stingri nosodīja.

Šajā sakarībā 2013. gada ES pamatnostādņu par reliģijas vai ticības brīvību īstenošana 2015. gadā joprojām bija prioritāte. Pilnībā izmantojot minētās pamatnostādnes, ir publicēti vairāki paziņojumi un izteikti aicinājumi, lai valstīm atgādinātu par to primāro uzdevumu aizsargāt jebkuru personu, tostarp reliģiskajām minoritātēm piederošas personas, no diskriminācijas, vardarbības un citiem cilvēktiesību pārkāpumiem. Reliģijas vai ticības brīvība tika sistemātiski apspriesta ar daudziem partneriem dažādos politiskā dialoga līmeņos, tostarp cilvēktiesību dialogos un konsultācijās. Tāpat ES ar dažādu publisku paziņojumu un diskrētas diplomātijas palīdzību iesaistījās konkrētos gadījumos, piemēram, saistībā ar kristiešu sievieti *Asia Bibi*, kuru Pakistānas Tiesa ir notiesājusi par zaimošanu.

Daudzpusējos forumos ES nāca klajā ar iniciatīvām, kas attiecas uz reliģijas vai ticības brīvību, gan Cilvēktiesību padomē un Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālajā asamblejā (ANO ĢA). Cilvēktiesību padomes 28. sesijā, kas notika martā, ES vadībā sagatavotā rezolūcija par reliģijas vai ticības brīvību tika pieņemta ar konsensu. Rezolūcijā bija pieminēts ziņojums, ko izstrādājis īpašais referents reliģijas vai ticības brīvības jautājumos, un tas, ka ir jāapkaro kolektīva reliģiska naida izpausmes. Tika apstiprināts 2013. gada rezolūcijā pirmo reizi ieviestais nepārprotamais formulējums par tiesībām "nepiederēt" ne pie kādas reliģijas. Līdztekus Cilvēktiesību padomes 28. sesijai ES delegācija Ženēvā rīkoja papildu pasākumu ar īpašo referentu reliģijas vai ticības brīvības jautājumos, lai izpētītu, kā cīnīties ar reliģisko naidu pašreizējā starptautisko cilvēktiesību sistēmā.

Arī ANO Ģenerālās asamblejas 70. sesijā ES vadībā sagatavotā rezolūcija par reliģijas vai ticības brīvību tika pieņemta ar konsensu. ES panāca savu galveno mērķi, proti, pievērsties to cilvēku aizsardzībai visā pasaulē, kuri pieder pie reliģiskām kopienām un minoritātēm, nodrošinot to, ka tiek iekļauta nepārprotama atsauce uz reliģisko ekstrēmismu, kas ietekmē personu tiesības, kā arī uzaicinājums valstīm nodrošināt to personu un kopienu pienācīgu aizsardzību, kuras ir pakļautas vardarbīgu uzbrukumu riskam viņu reliģijas vai ticības dēļ.

ES turpināja veidot attiecības ar Islāma sadarbības organizāciju saistībā ar Rezolūcijas 16/18³⁴ īstenošanu un bija pārstāvēta 5. Stambulas procesa sanāksmē, kas notika 2015. gada jūnijā Džidā.

Kas attiecas uz ES finanšu instrumentiem, 2015. gadā Āzijā, Eirāzijā un Tuvajos Austrumos turpināja īstenot ar reliģijas vai ticības brīvību saistītus projektus, kas bija izvēlēti saskaņā ar *EIDHR* 2013. gada vispārējo uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus par diskriminācijas apkarošanu. Turklāt papildu finansējums saistībā ar reliģijas vai pārliecības brīvību tika piešķirts ierobežotam skaitam rezerves sarakstā iekļautu projektu; tādējādi kopējais *EIDHR* atbalsts reliģijas vai pārliecības brīvības veicināšanai sasniedza vairāk nekā EUR 11 miljonus. Tagad ar šo instrumentu ir aptvertas ar reliģijas vai ticības brīvību saistītas darbības visos pasaules reģionos.

³⁴ "Vēršanās pret neiecietību, negatīviem stereotipiem un personu stigmatizāciju, kā arī diskrimināciju, kūdīšanu uz vardarbību un vardarbību pret personām reliģijas vai ticības dēļ".

Atbalsts demokrātijai un vēlēšanām

Cilvēktiesības un demokrātija viena otru savstarpēji pastiprina. Lai gan demokrātija pastāv dažādās formās, to visu mērķis ir īstenot cilvēktiesības neatkarīgi no tā, vai tās būtu politiskas un civiltas vai saistītas ar kultūru, ekonomiku un sociālajiem aspektiem. Ņemot vērā aizvien lielākas problēmas, ar ko mūsdienu pasaulē, dažiem nedemokrātiskiem režīmiem konsolidējoties un pastiprināti savstarpēji sadarbojoties, saskaras demokrātija, 2015. gadā ES izvērsa un nostiprināja savu darbu demokrātijas atbalstam atbilstīgi vienam no mērķiem, kas ir nostiprināti ES Līgumā. Papildus darbam vēlēšanu novērošanā – pašlaik šajā jomā ES ir svarīgs un uzticams dalībnieks – ES arī izstrādāja vispārējo demokrātijas atbalsta politiku reaģēšanai uz politiskiem procesiem un darbam ar iestādēm, kas var nodrošināt un garantēt cilvēktiesību ievērošanu.

Vēlēšanas veido demokrātisko sistēmu pamatu. ES ir kļuvusi par svarīgu dalībnieci šajā saistībā, pateicoties tās **vēlēšanu novērošanas misiju** uzticamībai, kurās tiek stingri piemēroti augsti godprātīguma un neatkarības standarti atbilstīgi Deklarācijai par starptautiskās vēlēšanu novērošanas principiem, kurā ir noteikti ideālie standarti attiecībā uz vēlēšanu novērošanu. 2015. gadā tika atzīmēta Deklarācijas par starptautiskās vēlēšanu novērošanas principiem 10. gadadiena. ES turpināja cieši sadarboties ar visām starptautisko novērotāju grupām, kuras ir apņēmušās precīzi īstenot minēto deklarāciju.

ES vēlēšanu novērošanas misijas ir neatkarīgas misijas, kuras vada galvenais novērotājs, kas parasti ir Eiropas Parlamenta deputāts. Visas ES iestādes cieši sadarbojas visos šā procesa posmos ar mērķi veicināt demokrātiskas vērtības visā pasaulē. Vēlēšanu novērošanas misijas ieteikumi ir svarīgi visu partneru iesaistei nolūkā uzlabot turpmākos vēlēšanu procesus, un ES ir pastiprinājusi savu apņemšanos veikt rūpīgus pēcpasākumus saistībā ar vēlēšanu novērošanas misijām, kā arī saistībā ar EDSO/ODIHR³⁵ ieteikumiem. Vēlēšanu novērošanas misiju ieteikumi tagad tiek regulāri apspriesti politiskajos dialogos ar partnervalstīm un palīdz veidot ES vēlēšanu atbalstu. ES jaunajā Rīcības plānā cilvēktiesību un demokrātijas jomā vēl vairāk ir uzsvērta vajadzība konsolidēt labāko praksi, lai nodrošinātu efektīvus pēcpasākumus saistībā ar vēlēšanu novērošanas misijām.

³⁵ EDSO/ Demokrātisku iestāžu un cilvēktiesību birojs

2015. gadā ES turpināja atbalstīt vēlēšanu procesus visā pasaulē, nosūtot vēlēšanu novērošanas misijas un vēlēšanu ekspertu misijas, kā arī sniedzot tehnisku un finansiālu atbalstu vēlēšanu pārvaldes struktūrām un vietējiem novērotājiem. 2015. gadā vēlēšanu novērošanas misijas tika veiktas Nigērijā, Burundi (misija tika atsaukta, jo nebija minimālo nosacījumu ticamām vēlēšanām), Šrilankā, Haiti (joprojām darbojas), Mjanmā/Birmā, Gvinejā Konkari, Tanzānijā (pagaidām pārcelta atpakaļ uz Eiropu politiskā strupceļa dēļ, kas izveidojies Zanzibārā) un Burkinafaso. Bez tam vēlēšanu ekspertu misijas tika rīkotas Togo, Tanzānijā, Kotdivuārā, Gvatemalā, Ēģiptē un Marokā (saistībā ar vietējām vēlēšanām). Savukārt vēlēšanu pēcpasākumu misijas tika nosūtītas uz Kambodžu, Paragvaju un Hondurasu.

ES turpināja **izmēģinājuma pasākumus demokrātijas atbalstam**, lai uzlabotu ar demokrātiju saistītā darba konsekvenci. Vairākas ES delegācijas kopā ar dalībvalstīm uz vietas pastiprināja partnervalstīs sastopamo demokrātijas problēmu kopīgo analīzi. Ir apzinātas darba jomas, kurās pastāv iespēja veidot attiecības ar partnervalsti individuāli pielāgotā un efektīvā veidā demokrātisko reformu vajadzībām. 2016. gadā tiks izstrādāti rīcības plāni demokrātijas jomā.

Šie izmēģinājuma pasākumi parādīja, ka ir jāpaplašina ES atbalsts demokrātiskām iestādēm, galveno uzmanību pievēršot valsts iestāžu un iedzīvotāju mijiedarbībai, likumdevēju varas atbalstam, politisko partiju un iedzīvotāju saikņu stiprināšanai, vietējās demokrātijas atbalstam, kā arī saikņu veidošanai ar tradicionālajiem rīcībspēkiem, kam ir nozīme demokrātijas stiprināšanā. Tāpat ar tiem tika veicinātas plašākas sinerģijas starp demokrātijas analizēšanu, valstu cilvēktiesību stratēģijām un pilsoniskās sabiedrības ceļvežiem.

Ar ES Rīcības plānu cilvēktiesību un demokrātijas jomā ES uzņemas stiprināt darbu, ar ko tiek atbalstītas daudzpartiju sistēmas, tajās esošās politiskās partijas un parlamenti – nolūkā paplašināt politisko telpu –, un stiprināt saikni starp vēlēšanu novērošanas misijām un plašāku demokrātiskā atbalsta darba programmu. Sistemātiskāki pēcpasākumi saskaņā ar vēlēšanu novērošanas misiju ieteikumiem, tostarp vēlēšanu atbalsta formā, palīdz sasniegt šo mērķi.

Svarīga atbalstoša nozīmē ir Eiropas Demokrātijas fondam (EDF), kas 2015. gadā noslēdza savu pirmo trīs gadu darbības ciklu. Fonds, kura izveide tika ierosināta ar Padomes lēmumu 2012. gadā, darbojas neatkarīgi no ES, bet papildinot citus ES instrumentus. EDF pievērš uzmanību pārejas procesiem un atbalsta rīcībbspēkus, kurus nevar sasniegt ar citiem līdzekļiem, koncentrējoties uz valstīm Eiropas kaimiņreģionā un ārpus tā. 2014. gada decembrī fonda valde vienojās paplašināt EDF pasākumus, lai aptvertu "kaimiņvalstu kaimiņvalstis", un noteica, ka šādam nolūkam var izlietot ne vairāk kā 15 % no EDF budžeta. 2015. gadā ir piešķirtas vairākas dotācijas pasākumiem Krievijā un dažās Vidusāzijas valstīs. EDF tiešais atbalsts mērķgrupām tiek finansēts no papildu resursiem, kurus veido brīvprātīgas fonda dalībvalstu un citu ieinteresēto personu, piemēram, privātu fondu utt., iemaksas. 2015. gada jūnijā Komisija nolēma EDF pamatdarbības izdevumiem 2015.–2018. gadā piešķirt jaunu ieguldījumu EUR 12 miljonu apmērā.

Nāvēssods

Lai gan 2015. gadā strauji pieauga izpildīto nāvēssodu skaits dažās valstīs, kas joprojām piemēro nāvēssodu, tomēr pasaulē nepārprotamā vairākumā ir tās valstis, kas nāvēssodu vairs nepiemēro. Praksē 101 valsts ir pilnībā atcēlusi nāvēssodu. Vēl 33 valstis to nepiemēro praksē – tajās nav izpildīts neviens nāvēssods vismaz 10 gadus, un tās ilgstoši ievēro nāvēssoda nepiemērošanas politiku.

2015. gadā ES turpināja atkārtoti paust savu nostāju pret **nāvēssodu** un lietoja visus diplomātiskos instrumentus, kas bija tās rīcībā, lai visā pasaulē panāktu nāvēssoda atcelšanu. Rīcības plānā cilvēktiesību un demokrātijas jomā nāvēssods kopā ar spīdzināšanu ir starp galvenajām prioritātēm, un rīcības plānā tiek aicināts šos jautājumus visaptverošā veidā iekļaut visās ES atbalsta darbībās partnervalstu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju labā. 2015. gadā *EIDHR* vispārējā uzaicinājumā iesniegt priekšlikumus konkrēta līdzekļu daļa bija paredzēta to pilsoniskās sabiedrības projektu atbalstam, kas cīnās pret nāvēssodu.

Jautājums par nāvessodu tika pastāvīgi apspriests ar valstīm, kurās vēl piemēro nāvessodu, un iekļauts politisko dialogu vai speciālu cilvēktiesību dialogu darba kārtībā. Nākot klajā ar publiskiem paziņojumiem, ES nosodīja to, ka dažādās pasaules daļās joprojām tiek piemērots nāvessods. Īpaša uzmanība tika pievērsta Irānai, Irākai, Saūda Arābijai, Pakistānai, Baltkrievijai, Ēģiptei, Japānai, Indonēzijai, Singapūrai, Ķīnai, Vjetnamai, Taivānai un ASV, bet arī saistībā ar daudzām citām valstīm tika sniegti paziņojumi un piemēroti demarši, pamatojoties uz starptautiskajās tiesībās noteiktajiem minimālajiem standartiem un ES pamatnostādnēm par nāvessodu. ES ir pievērsusi ievērojamu uzmanību minēto minimālo standartu pārkāpumiem, norādot, ka nav pieļaujams piemērot nāvessodu nepilngadīgajiem, personām ar intelektuāliem traucējumiem un par noziegumiem, kas neietilpst "vismagāko noziegumu" kategorijā, piemēram, par pārkāpumiem saistībā ar narkotikām.

ES turpināja aktīvi atbalstīt Āfrikas Savienības veiktos pasākumus virzībā uz to, lai pieņemtu Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību hartas papildu protokolu par nāvessoda atcelšanu, kā tas apstiprināts nesenajā ES un Āfrikas Savienības cilvēktiesību dialogā 24. novembrī. Līdzīgi ES izmanto reģionālu pieeju, lai atbalstītu reģionālās un vietējās ieinteresētās personas, kas ir iesaistītas jautājumā par nāvessodu Dienvidaustrumāzijā. Tā arī atzinīgi novērtēja nāvessoda atcelšanu Fidži, Surinamā, Mongolijā un ASV Nebraskas štatā.

Lai 10. oktobrī atzīmētu Eiropas dienu pret nāvessodu un Pasaules dienu pret nāvessodu, ES un Eiropas Padome nāca klajā ar kopīgu paziņojumu, kurā atkārtoti apliecināja, ka tās noraida nāvessoda piemērošanu jebkādos apstākļos un ir apņēmušās panākt nāvessoda atcelšanu visā pasaulē. Līdztekus tam vairākas ES delegācijas šo svarīgo datumu atzīmēja, rīkojot dažādus pasākumus, piemēram, debates, konferences un citus sabiedrības informētību veicinošus pasākumus.

ES turpināja paust savu nostāju pret nāvessodu visos attiecīgajos daudzpusējos forumos, jo īpaši ANO, EDSO un Eiropas Padomē, balstoties uz panākumiem, kas tika gūti, pieņemot ANO ĢA 69. sesijas rezolūciju par moratoriju nāvessoda izmantošanai ³⁶ ar vēl nepiedzīvotu skaitu "par" balsu. ESĪP cilvēktiesību jautājumos *Stavros Lambrinidis* palielināja atpazīstamību ES darbam pret nāvessodu, 2015. gada martā uzstājoties katru otro gadu notiekošajā Cilvēktiesību padomes ekspertu diskusijā par nāvessoda jautājumu, kurā pievērsās reģionāliem centieniem atcelt nāvessodu. ES arī aktīvi piedalījās ANO Ģenerālās asamblejas augsta līmeņa ministru sanāksmē "Atteikšanās no nāvessoda" ("*Moving away from the death penalty*"), kura notika Ņujorkā 2015. gada 29. septembrī un tika rīkota kopā ar Augstā cilvēktiesību komisāra biroju, Itāliju, Franciju, Argentīnu un Fidži.

Spīdzināšana un cita veida slikta izturēšanās

Ziņas par piespiedu pazušanām, migrantu patvaļīgu aizturēšanu un sliktu izturēšanos pret viņiem, kā arī citas ziņas no visas pasaules parādīja to, ka spīdzināšana un slikta izturēšanās nemitējas un ka pret to ir jāvērsas arī ārpus ierastās cietumu vides. Ņemot vērā minēto, ES un jo īpaši ES Īpašais pārstāvis cilvēktiesību jautājumos *Stavros Lambrinidis* sistemātiski apsprieda šo jautājumu vizītēs un cilvēktiesībām veltītos dialogos ar trešām valstīm, mudinot valstis ratificēt un īstenot ANO Konvenciju pret spīdzināšanu un tās fakultatīvo protokolu un pievienoties centieniem veicināt tās vispārēju ratifikāciju. ES mudināja valstis nodrošināt, ka saskaņā ar likumu spīdzināšana ir krimināli sodāma un saistībā ar to tiek pienācīgi veikta kriminālvajāšana, upuriem ir nodrošināta tiesiskā aizsardzība un tiek ievēroti ieteikumi, ko sniedz starptautiskie novērošanas mehānismi. ES arī pievērsās jautājumam par piespiedu pazušanām un slepenu aizturēšanu. Minētajos dialogos ES piedāvāja konkrētus veidus, tostarp finansiālu atbalstu, kā atbilstīgi valstu vajadzībām palīdzēt tām centienos izskaust spīdzināšanu un sliktu izturēšanos.

³⁶ ANO Ģenerālās asamblejas Rezolūcija A/RES/69/186:
http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/69/186

ES Rīcības plānā cilvēktiesību jomā uzsvērtā vajadzība risināt šo jautājumu visaptverošā veidā; iestrādāt aizsardzības pasākumus tādās ES darbībās kā terorisma apkarošana un krīžu pārvarēšana; pievērsties saiknēm starp nāvessodu, piespiedu pazušanām un patvaļīgu apcietināšanu un aizturēšanu; un veikt kopīgus pasākumus, tostarp desmit gadu pasaules mēroga iniciatīvu (ar Konvenciju pret spīdzināšanu saistītā iniciatīva) ar starptautiskām un reģionālām organizācijām un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, lai panāktu, ka līdz 2024. gadam visā pasaulē ir ratificēta un tiek īstenota ANO Konvencija pret spīdzināšanu.

Ar divpusējā atbalsta palīdzību ES risina jautājumu saistībā ar vajadzību pēc tiesu iestāžu reformām, tiecoties panākt neatkarīgu justīcijas sektoru, nodrošināt tiesu iestāžu pieejamību un uzlabot apstākļus cietumos vairākās valstīs. Atbalstu sniedz policijas un visu citu soda izciešanas sistēmā iesaistīto darbinieku apmācībai par cilvēktiesībām un iespējamās spīdzināšanas atklāšanu un ziņošanu par to.

EIDHR ietvaros vairākos projektos pievēršas spīdzināšanas un citāda veida sliktas izturēšanās novēršanai, kā arī tās upuru rehabilitācijai. Izmantojot spēju veicināšanu un paraugprakses apmaiņu, ar diviem no *EIDHR* finansētiem projektiem sniedz palīdzību vairāk nekā 60 valstu cilvēktiesību iestādēm Āfrikā un Āzijā adekvāti pildīt svarīgo vietējo lomu cīņā pret spīdzināšanu un sliktu izturēšanos. Ar citu projektu, kas aptver Āziju, Kaukāzu, Tuvos Austrumus, Amerikas un ES, veicina stingrākas kontroles pār spīdzināšanas tehnoloģiju piegādi un izmantošanu un mudina konkrēto valstu valdības izstrādāt efektīvu valsts politiku, procedūras un likumus, lai kontrolētu spīdzināšanas tehnoloģiju tirdzniecību un izmantošanu un atbildību par tām. Piemēri citām jomām, kurās tiek izmantots ES finansējums, ir uzlaboti apstākļi cietumos, palielināta informētība par specifiskām vajadzībām, kas attiecas uz neaizsargātu grupu aizsardzību, atbalsts alternatīvām jauniešu aizturēšanas vietām un spīdzināšanas upuriem sniegta iespēja izteikties, informētības veicināšana un vainīgo saukšana pie atbildības.

ES sadarbojas ar Eiropas Padomi, lai nodrošinātu atbalstu un spēju veidošanu soda izciešanas sistēmās vairākās valstīs, piemēram, ilgtermiņa apmācību programmu cietumu personālam Gruzijā. Papildus finanšu atbalstam delegācijas arī organizēja pasākumus, lai palielinātu izpratni par to, cik svarīgi ir apkarot spīdzināšanu.

ES veiksmīgi sadarbojas ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas aktīvi darbojas spīdzināšanas apkarošanā. 2015. gadā tika organizēta apmācība ES iestāžu un dalībvalstu darbiniekiem, kurā pilsoniskās sabiedrības organizācijas³⁷ un ANO īpašais fonds vadīja nodarbības par spīdzināšanas novēršanu, novērošanu, upuru rehabilitāciju un pastiprinātas sadarbības iespējām starp ANO un ES. Tāpat ES pārstāvji piedalījās informācijas apmaiņā ar ANO Komiteju pret spīdzināšanu un pilsonisko sabiedrību, kas pēc *FIACAT*³⁸ ierosinājuma tika rīkota novembrī Ženēvā. Šis pasākums sniedza lielisku iespēju stiprināt kohēziju mūsu kopīgajos centienos risināt spīdzināšanas un sliktas izturēšanās jautājumu.

Savos decembra secinājumos³⁹ Padome atkārtoti apstiprināja, ka cīņa pret spīdzināšanu un citāda veida sliktu izturēšanos ir prioritārs jautājums, un atzinīgi vērtēja Revīzijas palātas kopumā pozitīvo īpašo ziņojumu "ES atbalsts cīņā pret spīdzināšanu un par nāvessoda atcelšanu".

Diskriminācijas novēršana

Dzimumu līdztiesība ir Eiropas vērtību pamatā, un tā ir nostiprināta ES tiesiskajā un politiskajā satvarā. ES ir bijusi īpaši aktīva, lai 2015. gads kļūtu par pagrieziena punktu dzimumu līdztiesībā un pilnvērtīgu iespēju nodrošināšanā sievietēm. Pārskata laikposmā ES piešķīra prioritāti tādām jomām kā sieviešu līdzdalība politikā un pilnvērtīgu ekonomisku iespēju nodrošināšana sievietēm, iniciatīvas pret vardarbību, kas ir saistīta ar dzimumu, un kaitīgām paražām (sieviešu dzimumorgānu kropļošana/apgraižšana, bērnu, agrīnas un piespiedu laulības, feminicīds), pasākumi seksuālas vardarbības izbeigšanai konfliktu zonās, ANO Drošības padomes Rezolūcijas 1325 (ANO DP 1325) par sievietēm, mieru un drošību īstenošana, sarunas par jauno attīstības programmu un dzimumu dimensijas iekļaušana politikā un praksē vardarbīga ekstrēmisma novēršanā un apkarošanā.

³⁷ *Amnesty International*, Spīdzināšanas novēršanas asociācija (*Association for the Prevention of Torture – APT*), Kristiešu kustības par spīdzināšanas atcelšanu starptautiskā federācija (*Fédération internationale de l'action des chrétiens pour l'abolition de la torture – FIACAT*), Starptautiskā Rehabilitācijas padome spīdzināšanas upuriem (*International Rehabilitation Council for Torture Victims – IRCT*), Pasaules Organizācija spīdzināšanas novēršanai (*World Organisation against Torture – OMCT*).

³⁸ *ACAT* starptautiskā federācija (*FIACAT*) ir starptautiska nevalstiska organizācija cilvēktiesību aizstāvēšanai, kuras mērķis ir cīnīties par spīdzināšanas izskaušanu un nāvessoda atcelšanu.

³⁹ Padomes secinājumi, 2015. gada decembris, 14640/15:

<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14640-2015-INIT/en/pdf>

Pekinas Deklarācijas un Rīcības platformas 20. gadadiena un pārskatīšana sakrita ar ANO DP 1325 par sievietēm, mieru un drošību augsta līmeņa pārskatīšanu. Minētie notikumi – tostarp saistībā ar Ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam pieņemšanu un ar līdztekus notiekošo ANO miera uzturēšanas operāciju un miera veidošanas sistēmas pārskatīšanu – dzimumu jautājumu darba programmas veicinātājiem, kuru priekšējās rindās atrodas ES, sniedza iespēju censties panākt valstu un starptautisku organizāciju atkārtotu apņemšanos, uzlabot metožu īstenošanu, lai labāk un ātrāk sasniegtu dzimumu līdztiesības mērķi, un dzimumu jautājumus stabili iestrādāt starptautiskā miera, drošības un attīstības sistēmā.

AP/PV *Mogherini* piedalījās ANO Sieviešu statusa komisijas 59. sesijas augsta līmeņa atklāšanas ceremonijā; sesijā tika apspriesta un izņēmuma kārtā pieņemta politiska deklarācija saistībā ar Pekinas Deklarācijas un Rīcības platformas 20. gadadienu. Sieviešu statusa komisiju apmeklēja arī ES īpašais pārstāvis cilvēktiesību jautājumos *Stavros Lambrinidis*, kurš ES vārdā uzstājās vienā no ministru apaļā galda diskusijām un vairākos paralēlos pasākumos. Pasaules līderu sanāksmē par dzimumu līdztiesību un pilnvērtīgu iespēju nodrošināšanu sievietēm, kura notika Ņujorkā 27. septembrī, ES, ko pārstāvēja Eiropas Komisijas priekšsēdētāja pirmais vietnieks *Timmermans*, apņēmas veicināt sieviešu ekonomisko neatkarību un apkarot vardarbību pret sievietēm ar profilakses pasākumiem, aizsardzību un saukšanu pie atbildības. ES arī apņēmas Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam iestrādāt spēcīgu dzimumu dimensiju – gan kā atsevišķu mērķi, gan iekļaujot citos mērķos un uzdevumos. ANO Drošības padomes atklāto debašu augsta līmeņa sesijā, ar ko atzīmēja 15. gadadienu kopš pieņemta ANO DP Rezolūcija 1325, ES apņēmas nākamo 7 gadu laikā piešķirt vairāk nekā EUR 100 miljonus dzimumu līdztiesības un sieviešu un meiteņu iespēju palielināšanas projektiem.

2015. gadā ES pieņēma šādus politikas dokumentus, kuros ārējās attiecībās svarīgu lomu ieņēma dzimumu līdztiesība un iespēju nodrošināšana sievietēm: Rīcības plāns cilvēktiesību un demokrātijas jomā, Dzimumu līdztiesības rīcības plāns (2016–2020), kurā iekļauts visaptverošs pasākumu saraksts, ar ko paredzēts uzlabot sieviešu situāciju saistībā ar vienlīdzīgām tiesībām un iespēju nodrošināšanu, un Stratēģiskā iesaiste dzimumu līdztiesības jomā 2016.–2019. gadam, ar ko tiek veicināta dzimumu līdztiesība un sieviešu tiesības visā pasaulē.

2015. gada septembrī AP/PV *Federica Mogherini* iecēla vēstnieci *Mara Marinaki* par vēsturē pirmo EĀDD galveno padomdevēju par dzimumu jautājumiem un ANO DP Rezolūcijas 1325 par sievietēm, mieru un drošību īstenošanu.

Miljoniem **bērnu** visā pasaulē joprojām piedzīvo visu veidu vardarbību, tostarp sekas un slogu, ko izraisa karš un tā zvērības, diskrimināciju un nabadzību. Nepārtraukti tiek pārkāptas bērnu migrantu, bēgļu un valsts iekšienē pārvietotu bērnu tiesības. Viņiem tiek liegtas tiesības uz izglītību, un viņi ir pakļauti paaugstinātam vardarbības riskam, riskam pazust vai tikt pārdotiem cilvēku tirdzniecībā. Krīzes situācija patvēruma un bērnu aizsardzības sistēmas ir pakļāvusi īpašam spiedienam vai ir vairojusi jau esošos sistēmas trūkumus.

Ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par bērna tiesībām starptautiskā sabiedrība ir uzņēmusies nozīmīgas saistības ievērot visu bērnu tiesības. Minētā konvencija, kuru ir ratificējušas 196 valstis, ir visplašāk ratificētā cilvēktiesību konvencija. 2015. gadā cilvēktiesību dialogos, apakškomitejās un neformālās cilvēktiesību grupās ar trešām valstīm ES apsprieda konvencijas pušu pienākumu īstenot šo konvenciju un atzinīgi novērtēja to, ka Dienvidsudāna un Somālija ir ratificējušas šo konvenciju.

ES stingri atbalstīja to, lai programmā 2030. gadam tiktu iekļauts 8.7. mērķis, kura nolūks ir izskaust piespiedu darbu, mūsdienu verdzību un cilvēku tirdzniecību un nodrošināt, lai tiktu aizliegtas un izskaustas bērnu darba jaunākās formas, tostarp bērnu kareivju vervēšana un izmantošana, un panākt, lai līdz 2025. gadam tiktu izbeigts visa veida bērnu darbs, un 16.2. mērķis, kura nolūks ir izbeigt ļaunprātīgu bērnu izmantošanu, ekspluatāciju, tirdzniecību un spīdzināšanu un visu veidu vardarbību pret bērniem. 2015. gadā ES veica plašas sagatavošanas konsultācijas ar NVO, kuru uzmanības centrā ir bērni, ar ANO struktūrām un citām starptautiskām organizācijām par to, cik svarīgi ir rīkoties, lai jaunajā ES Rīcības plānā cilvēktiesību un demokrātijas jomā pastiprinātu bērnu aizsardzības sistēmas trešās valstīs.

ES apņēmas izbeigt visu veidu vardarbību pret bērniem atspoguļo arī tas, ka 2015. gada septembrī tika sākti diplomātiskie pasākumi, vispārējo uzmanību pievēršot visu veidu vardarbībai pret bērniem un sievietēm un koncentrējoties uz to, lai izbeigtu bērnu, agrīnas un piespiedu laulības un sieviešu dzimumorgānu kropļošanu/apgraizīšanu. Visas ES delegācijas saņēma norādes veikt pasākumus pašu izvēlētās prioritārās jomās un līdz 2015. gada decembrim ziņot par rezultātiem.

ES turpināja atbalstīt kampaņu "Bērni, nevis kareivji", kuru 2014. gadā kopīgi uzsāka ANO ģenerālsēkretāra īpašais pārstāvis jautājumos par **bērniem un bruņotu konfliktu** un ANO Bērnu fonds (*UNICEF*) un kuras mērķis ir līdz 2016. gadam izbeigt to, ka valdības bruņotie spēki vervē un izmanto bērnus konfliktos. Neraugoties uz konflikta eskalāciju un aizvien lielākām drošības problēmām dažās kampaņas valstīs 2015. gadā, ar kampaņas palīdzību līdz šim ir izdevies atbrīvot tūkstošiem bijušo bērnu kareivju, un vairākas valdības ir apliecinājušas nepārprotamu apņemšanos un guvušas apsveicamu progresu. Augustā Komisija arī izsludināja uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus, no kuriem daudzos uzmanība bija vērsta uz atbalstu projektiem, kas paredzēti bērniem, kuri ir iesaistīti bruņoto spēku grupējumos un bandās un kurus ietekmē bruņota vardarbība.

Papildus citiem instrumentiem attīstības sadarbības instrumenta ⁴⁰ 2014.–2020. gada programmas "Vispārēji sabiedriskie labumi un problēmas" ⁴¹ mērķis ir apkarot visu veidu bērnu darbu un atbalstīt stratēģijas un pasākumus, ar ko tiek risinātas konkrētas problēmas un sarežģījumi, kas ietekmē bērnus. 2015. gada beigās Eiropas Komisija pasūtīja pētījumu, kura mērķis ir novērtēt galvenās ES intervences dažādu instrumentu ietvaros, lai ierosinātu efektīvus pasākumus turpmākai rīcībai ES starptautiskajā sadarbībā un attīstībā cīņā pret bērnu darbu un piespiedu darbu.

Visa 2015. gada laikā ES turpināja uzsvērt to, ka ir iznācis ES un *UNICEF* bērnu tiesību instrumentu kopums "Bērna tiesību iekļaušana attīstības sadarbībā". ES delegāciju darbiniekiem, vietējām iestādēm un pilsoniskās sabiedrības organizācijām tika organizētas apmācības par bērnu tiesībām sadarbībā ar Vācijas sadarbības aģentūru.

⁴⁰ https://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/dci_en.htm_en

⁴¹ II pielikums – attīstības sadarbības instrumenta programma "Vispārēji sabiedriskie labumi un problēmas"; Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 233/2014 (2014. gada 11. marts), ar ko izveido finanšu instrumentu sadarbībai attīstības jomā 2014.–2020. gadam. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0233&from=EN>

ES vēl vairāk pastiprināja savu apņemšanos attiecībā uz izglītību ārkārtas situācijās. Komisija piešķir EUR 11 miljonus 18 humanitāriem projektiem ar mērķi ar izglītību palīdzēt bērniem, kurus skar konflikti un sarežģīti ārkārtas apstākļi, tostarp EUR 1 miljons ir paredzēts Ebolas vīrus slimības epidēmijas skartu bērnu izglītības finansēšanai. Šī iniciatīva ir ar katru gadu pastiprinājusies kopš 2012. gada, kad ES Nobela Miera prēmijas naudu ziedoja bērniem, kuriem ir liegta iespēja augt miera apstākļos. Līdz 2015. gada beigām Humānās palīdzības un civilās aizsardzības ģenerāldirektorāts bija piešķīris vairāk par EUR 23 miljoniem, un palīdzība sasniedza vairāk nekā 1,5 miljonus bērnu 26 valstīs.

ES sāka pētījumu par bērnu institucionalizēšanu un iespējamiem alternatīviem aprūpes risinājumiem Āzijas, Āfrikas, Centrālamerikas un Dienvidamerikas valstīs. Pētījuma galvenie mērķi ir izlabot īpašās zināšanas un virzīt iespējamās nākotnes darbības saistībā ar institucionalizētiem bērniem visā pasaulē, kuri nesaņem vecāku aprūpi.

Kas attiecas uz ES daudzpusējām darbībām, katru gadu ES kopā ar *GRULAC* iesniedz ANO divas rezolūcijas par bērnu tiesībām. ES uzņemas vadību gan par ANO Cilvēktiesību padomes Rezolūciju "Cenšoties panākt labāku ieguldījumu bērnu tiesībās", gan arī par ANO ĢA 3. komitejas rezolūciju par tiesībām uz izglītību. Otrajā minētajā rezolūcijā valstis cita starpā tiek aicinātas katrai meitenei un zēnam, tostarp bērniem ar invaliditāti, nodrošināt tiesības uz kvalitatīvu, iekļaujošu un visaptverošu izglītību, pirmiedzīvotāju bērniem nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi, nodrošināt izglītību bērniem ārkārtas situācijās un aizsargāt izglītību bruņotu konfliktu situācijās.

ES pilnībā apzinās tās nopietnās problēmas, ar ko saskaras **gados vecākas personas**, tostarp tādās jomās kā nodarbinātība, diskriminācija, ļaunprātīga izturēšanās un atstāšana novārtā, kā arī pensijas. 2015. gadā ES aktīvi piedalījās 2015. gada jūlijā Ņujorkā rīkotajā Beztermiņa darba grupā novecošanas jautājumos, lai pastiprinātu gados vecāku personu cilvēktiesību aizsardzību, kā arī Cilvēktiesību padomes debatēs, kas bija veltītas gados vecākām personām. Šīs sanāksmes ir nozīmīga iespēja valdību pārstāvjiem, ekspertiem un pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem apmainīties ar informāciju par pieredzi, paraugpraksi un politikas paņēmieniem, tostarp izskatīt nozīmīgus starptautisko tiesību instrumentu priekšlikumus.

2015. gadā **LGBTI** ⁴² jautājumā notika zināma virzība uz līdztiesību, un ir jāpiemin vairāki svarīgi atskaites punkti. Amerikas Savienotajās Valstīs un Meksikā tika legalizēta viendzimuma laulība, un tādas valstis kā Mozambika atcēla kriminālatbildību par geju un lesbiešu attiecībām. Tomēr, neskatoties uz šiem panākumiem, pasaules mēroga kampaņa, kuras mērķis ir panākt, lai LGBTI varētu izmantot visas cilvēktiesības, ir piedzīvojusi virkni neveiksmju citos reģionos, tostarp Āfrikā un Tuvajos Austrumos. Joprojām apmēram 8 valstīs par homoseksualitāti draud nāvessods, un gandrīz 80 valstīs viendzimuma attiecības aizvien vēl ir nelikumīgas. Vardarbība pret LGBTI daudzās vietās joprojām ir plaši izplatīta, un diskriminācija veselības aprūpes, izglītības un citās jomās ir bieži sastopama.

ES arvien aktīvāk nodarbojas ar šo jautājumu. 2015. gadā ES apsprieda LGBTI tiesības cilvēktiesību dialogos ar Brazīliju, Gruziju, Ukrainu, Meksiku, Turkmenistānu un Kirgizstānu. Šo jautājumu apsprieda arī ar ASV un Kanādu. Vēl viens forums, kurā tika apspriesti ar LGBTI saistītie jautājumi, bija politiskais dialogs saskaņā ar 8. pantu Kotonū nolīgumā ar Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstīm. Šajā kontekstā 2015. gadā LGBTI jautājumi tika apspriesti ar Gambiju, Ugandu un Belizu. 17. maijā AP/PV *Mogherini* nāca klajā ar paziņojumu, lai atzīmētu Starptautisko dienu pret homofobiju, transfobiju un bifobiju un solidarizētos ar LGBTI cilvēkiem visā pasaulē nolūkā izbeigt diskrimināciju seksuālās orientācijas un dzimumidentitātes dēļ.

Kas attiecas uz finansiālo sadarbību, ar summu aptuveni EUR 8 miljonu apmērā tiek atbalstīti 10 *EIDHR* NVO projekti saistībā ar LGBTI līdztiesību. Minēto projektu mērķis ir uzlabot LGBTI organizāciju redzamību, to pieņemšanu un dialogu ar iestādēm nolūkā grozīt likumus, apkarot homofobiju, aizsargāt LGBTI pret vardarbību un piedāvāt LGBTI un NVO apmācību, informāciju un juridisku palīdzību.

⁴² Lesbietes, geji, biseksuāļi, transpersonas un interseksuāļi.

Apvienoto Nāciju Organizācijā ES turpina atbalstīt ANO darbu un jo īpaši Rezolūciju par cilvēktiesībām, seksuālo orientāciju un dzimumidentitāti⁴³, kuru Cilvēktiesību padome pieņēma 2014. gada septembrī. Cilvēktiesību padomes 28. sesijā 2015. gada jūnijā visas 28 ES dalībvalstis parakstīja kopīgu paziņojumu par vardarbību un diskrimināciju, kas balstīta uz seksuālo orientāciju un dzimumidentitāti. 29. septembrī Ģenerālās asamblejas 70. sesijā Ņujorkā starpreģionu LGBTI pamatgrupa, kurā ietilpst ES un dažas tās dalībvalstis, rīkoja ministru līmeņa papildu pasākumu "Neatstājot nevienu novārtā – līdztiesība un iekļautība attīstības programmā laikposmam pēc 2015. gada". Dalībnieku vidū bija arī Komisijas priekšsēdētāja vietnieks *Frans Timmermans* un ANO ģenerālsēkretārs *Ban-ki Moon*. Kopā ar citiem partneriem ES arī atbalstīja to, ka 2015. gada augustā Klusā okeāna reģionā tiek sākota ANO kampaņa pret homofobiju un transfobiju.

Kas attiecas uz citām reģionālām organizācijām, ES šajā jautājumā aktīvi darbojās EDSO un 2015. gadā vēlreiz palīdzēja organizēt papildu pasākumu Cilvēciskās dimensijas īstenošanas sanāksmē par neiecietību pret LGBTI un viņu diskriminēšanu EDSO reģionā. Eiropas Padomē 2015. gada 17. jūnijā ES ministru komitejā nāca klajā ar paziņojumu, lai pievērstu uzmanību tam, ka ir jāuzlabo LGBTI cilvēktiesības Eiropā, un lai atkārtoti apstiprinātu atbalstu Eiropas Padomes darbībām cīņā ar visu veidu diskrimināciju.

LGBTI atstumtības cena

LGBTI pamatgrupas 8. ikgadējais pasākums notika 10. decembrī, kas ir Starptautiskā Cilvēktiesību diena, un tajā galveno uzmanību pievērsa tam, cik izmaksā LGBTI atstumtība un diskriminēšana un kādus ieguvumus ekonomikai sniedz LGBTI iekļaušana, ņemot vērā Pasaules Bankas pētījumu par atstumtības ekonomiskajām izmaksām Indijā. ES veicināja debates ar LGBTI cilvēktiesību aizstāvjiem no visas pasaules, diskusijās apspriežot interseksuālu neredzamību, ANO attīstības programmu un pilsoniskās sabiedrības aizvien sarūkošās iespējas.

ES arī atbalsta *#FREEANDEQUAL*.

⁴³ Cilvēktiesību padomes rezolūcija – Cilvēktiesības, seksuālā orientācija un dzimumidentitāte (pieņemta 2016. gada 26. septembrī) – **A/HRC/RES/27/32**.

ES turpināja cilvēktiesību dialogos ar vairākām partnervalstīm un reģionālām organizācijām iekļaut **personu ar invaliditāti** tiesības.

ES ir ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām (*UNCRPD*) līgumslēdzēja puse. Konvencijas pušu 8. sesijā jūnijā ES izklāstīja galvenos panākumus saistībā ar *UNCRPD* īstenošanu un pauda atbalstu invaliditātes jautājumu iekļaušanai ilgtspējīgas attīstības mērķos. ES arī rīkoja papildu pasākumu ar Eiropas Cilvēku ar invaliditāti forumu. Augustā *UNCRPD* komiteja pirmo reizi pārskatīja *UNCRPD* īstenošanu Eiropas Savienībā, balstoties uz pirmo ES ziņojumu ANO par *UNCRPD* īstenošanu ES. Saistībā ar ārējām attiecībām komiteja uzteica tendenci ES ārējo darbību finansēšanā iekļaut personu ar invaliditāti tiesības, invaliditātes iekļaušanu starp prioritārajām jomām ES paziņojumā par ilgtspējīgas attīstības mērķiem laikposmam pēc 2015. gada un pieņemtos Padomes secinājumus attiecībā uz personu ar invaliditāti iekļaušanu katastrofu pārvarēšanā un tās apņemšanos iesaistīties Sendai Katastrofu riska mazināšanas pamatprogrammā 2015.–2030. gadam. Komiteja arī nāca klajā ar vairākiem ieteikumiem par to, kā uzlabot *UNCRPD* 11. panta (par riska situācijām un ārkārtas humanitārajām situācijām) un 32. panta (par starptautisko sadarbību) īstenošanu. Decembrī Komisija reaģēja uz ieteikumiem minētās komitejas noslēguma apsvērumos, pieņemot Eiropas tiesību aktu par pieejamību – priekšlikumu Direktīvai par konkrētu produktu un pakalpojumu pieejamību.

*ASEM*⁴⁴ augsta līmeņa sanāksmē par invaliditāti, kura notika Pekinā, Ķīnā, 2015. gada 29. un 30. oktobrī, ES norādīja, cik lielu nozīmi tā piešķir uz cilvēktiesībām balstītai pieejai, kāda ir noteikta *UNCRPD*, un uzsvēra, ka šāda pieeja ir arī jāpiemēro, pievēršoties arvien plašākajam palīgtehnoloģiju tirgum.

ES attīstības sadarbībā pastiprina savu finanšu atbalstu personu ar invaliditāti sociālajai iekļaušanai un cilvēktiesībām. Atbalsts tiek sniegts ar projektiem, kas paredzēti personām ar invaliditāti, kā arī ar izvērstu invaliditātes jautājumu iestrādāšanu vispārējā attīstības sadarbībā, piemēram, nodrošinot pieejamību.

⁴⁴ Āzijas un Eiropas sanāksme (*ASEM*) tika izveidota 1996. gadā, un kopš tā laika ir kļuvusi par svarīgu forumu Eiropas un Āzijas dialogam un sadarbībai.

Pirmiedzīvotāju un minoritātēm piederīgu personu tiesības

Minoritātēm piederīgas personas visos pasaules reģionos joprojām sastopas ar nopietniem apdraudējumiem, diskrimināciju un rasismu, un pārāk bieži viņām ir liegta iespēja pilnībā piedalīties savas valsts ekonomiskajā, politiskajā un sociālajā dzīvē. ES ir iesaistījies daudzpusējos forumos ar mērķi veicināt minoritātēm piederīgu personu tiesības. Problēmas, ar ko sastopas tādas grupas kā romi un Krimas tatāri, tika apspriestas ar starptautiskajām pilnvarotajām personām, piemēram, ar ANO īpašo referentu minoritāšu jautājumos un ar EDSO Augsto komisāru nacionālo minoritāšu jautājumos. 2015. gada novembrī ES arī piedalījās ikgadējā forumā par minoritāšu jautājumiem, par minoritātēm krimināljustīcijas sistēmā, kurā ES atbalstīja vairākus ieteikumus cita starpā attiecībā uz objektīvu un nediskriminējošu likumu piemērošanu. Pasākumi, ar ko apkaro un novērš diskrimināciju, kas vērsta pret minoritātēm piederīgām personām, tostarp pret personām, kas cieš no diskriminācijas kastu piederības dēļ, arī tika iestrādāti ES sadarbībā ar partnervalstīm un atbalstā pilsoniskajai sabiedrībai, jo īpaši ar *EIDHR* palīdzību.

Pirmiedzīvotājiem joprojām problēmas radīja ar zemi saistītās cilvēktiesības, tostarp saistībā ar zemes piesavināšanos un klimata pārmaiņām.

Ar *EIDHR* starpniecību ES atbalsta projektu kopā ar Starptautisko Darba organizāciju (SDO), ar kuru paredzēts uzlabot pirmiedzīvotāju piekļuvi tiesu iestādēm un attīstībai, izmantojot kopienā balstītu uzraudzības mehānismu. Šis projekts palīdzēja iekļaut pirmiedzīvotājus Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam.

SDO Administratīvās padomes 325. sesijā 2015. gada novembrī ES pauda atbalstu SDO iniciatīvai veicināt pirmiedzīvotāju piekļuvi iekļaujošai un ilgtspējīgai attīstībai.

Kā izklāstīts ES Rīcības plānā cilvēktiesību un demokrātijas jomā, ES sāka izstrādāt pastiprinātu politiku pirmiedzīvotāju jautājumos atbilstoši ANO Deklarācijai par pirmiedzīvotāju tautu tiesībām un 2014. gada Ņujorkā notikušās Pasaules konferences par pirmiedzīvotājiem noslēguma dokumentam. Šajā sakarībā ES rīkoja apspriešanās ar pirmiedzīvotājiem. Minētajās apspriedēs pirmiedzīvotāji atzinīgi vērtēja ES pieeju, sniedza vērtīgus komentārus un ieteikumus un aicināja uzturēt ilgstošu dialogu ar ES. Paredzēts, ka 2016. gadā tiks pabeigts izstrādāt atjaunoto ES politiku pirmiedzīvotāju jautājumos.

ES prioritāte joprojām bija arī **rasisma, rasu diskriminācijas, ksenofobijas un ar to saistītas neiecietības** izskaušana. ES turpina veidot attiecības ar ANO, kā arī dialogus ar partnervalstīm un pilsonisko sabiedrību, lai veicinātu izpratni un apmainītos ar paraugpraksi. Jo īpaši ES sniedza pienesumu Starpvaldību darba grupā jautājumos par Durbanas deklarācijas un Rīcības programmas efektīvu īstenošanu, *ad hoc* komitejā papildu standartu izstrādei, kā arī Ekspertu darba grupā jautājumos par afrikāņu izcelsmes iedzīvotājiem. Turklāt ES izmanto katru iespēju, tostarp interaktīvos dialogus ar Cilvēktiesību padomes pilnvarotajām personām, lai vērstos pret rasismu, rasu diskrimināciju, ksenofobiju un ar to saistītu neiecietību un iestātos par to, ka tiek sekmētas un aizsargātas cilvēktiesības visiem cilvēkiem, tostarp afrikāņu izcelsmes iedzīvotājiem.

Uzņēmējdarbība un cilvēktiesības

Par daudzām pasaules daļām 2015. gadā joprojām pienāca ziņas par pilsonisko, politisko, ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību pārkāpumiem uzņēmumu rīcības dēļ. Tajos ietilpa darba tiesību pārkāpumi un lauku un pirmiedzīvotāju kopienu problēmas ar zemes piesavināšanos un piespiedu pārvietošanu, jo īpaši dažās valstīs Āzijā un Latīņamerikā.

Ņemot to vērā, ES gan regulārajos cilvēktiesību dialogos, gan *ad hoc* sanāsmēs ar vairākām trešām valstīm pauda atbalstu cilvēktiesību aizstāvju darbībām un veicināja to, ka uzņēmumi ievēro cilvēktiesības. ES īpašais pārstāvis cilvēktiesību jautājumos prioritārā kārtā apsprieda uzņēmējdarbību un cilvēktiesības diskusijās ar stratēģiskajiem partneriem, tostarp ar Dienvidāfriku un Brazīliju, un ar Āfrikas Savienību. Septembrī Eiropas Savienība un Brazīlija rīkoja tematisku semināru par uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām, kurā dalībnieki no ES iestādēm un dalībvalstīm, Brazīlijas pārvaldes iestādēm, ANO, kā arī Brazīlijas un Eiropas uzņēmumiem dalījās ar paraugpraksi nolūkā stiprināt divpusēju un daudzpusēju sadarbību šajā jautājumā.

ES turpināja popularizēt Vadošos principus uzņēmējdarbībai un cilvēktiesībām, kurus ANO līmenī vienprātīgi apstiprināja 2011. gadā kā labāko politisko līdzekli šo jautājumu visaptverošai un visefektīvākajai risināšanai, un panāca virzību to īstenošanā. ES dalībvalstis turpināja izstrādāt valsts rīcības plānus par uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām un/vai uzņēmumu sociālo atbildību. Līdz 2015. gada beigām septiņas dalībvalstis bija pieņēmušas valsts rīcības plānu par uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām un vēl divdesmit bija pabeigušas izstrādāt valsts rīcības plānus par uzņēmumu sociālo atbildību vai guvušas būtiskus panākumus to izstrādē. 2015. gada jūlijā tika pieņemts Komisijas dienestu darba dokuments par to, kā ES īsteno Vadošos principus uzņēmējdarbībai un cilvēktiesībām, sniedzot rūpīgu analīzi par to īstenošanas situāciju Eiropas Savienībā un Eiropas Savienības ārējās darbībās kopš tā laika, kad 2011. gadā tika pieņemts paziņojums par uzņēmumu sociālo atbildību ⁴⁵. Atbalstot uzņēmējdarbības un cilvēktiesību jautājumu programmu, Komisija aktīvi turpināja veicināt tādu papildinošu rīku izmantošanu kā ANO Globālais līgums, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) Pamatnostādnes starptautiskiem uzņēmumiem, SDO *MNE* deklarācija ⁴⁶ un ISO 26000 Pamatnostādnes par sociālo atbildību.

Kas attiecas uz tehnisko atbalstu, Komisija 2015. gadā veica priekšdarbus *EIDHR* uzaicinājumam iesniegt priekšlikumus – tas tiks publicēts 2016. gada jūlijā un ir saistīts ar ANO Vadošo principu uzņēmējdarbībai un cilvēktiesībām īstenošanu. Līdzīgi partnerības instrumenta ietvaros tika izstrādāts tehniskais atbalsts dažām *CELAC* valstīm nolūkā sagatavot valstu rīcības plānus. Pēc 2014. gada ES un Āfrikas Savienības semināra Adisabebā ES sniedza tehnisku atbalstu, lai izstrādātu ĀS mēroga sistēmu, ar ko veicināt atbildīgu uzņēmējdarbību Āfrikā.

Daudzpusējā sistēmā ES atbalsta konsensa pieeju. Tas ietver atbalstu 2011. gadā izveidotajai ANO Uzņēmējdarbības un cilvēktiesību jautājumu darba grupai. ES arī atbalsta ANO Augstā cilvēktiesību komisāra biroja vadīto pārskatatbildības un tiesiskās aizsardzības līdzekļu projektu, kura mērķis ir uzlabot iekšzemes tiesiskās aizsardzības līdzekļu pieejamību tiem, kas cietuši no smagiem uzņēmumu izdarītiem cilvēktiesību pārkāpumiem.

⁴⁵ SWD(2015) 144 *final* un COM(2011)681

⁴⁶ SDO *MNE* deklarācija ir trīspusēja deklarācija par principiem attiecībā uz starptautiskiem uzņēmumiem un sociālo politiku.

Cilvēktiesību padomē jūlijā pirmo reizi kopā sanāca starpvaldību darba grupa, kuru vadīja Ekvadora un kuras mērķis ir sagatavot starptautisku juridiski saistošu instrumentu par uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām. Atklāšanas sanāksmē ES aicināja atjaunot apņemšanos īstenot ANO Vadošos principus un izteica kritiku par to, ka starpvaldību darba grupa praksē pievērštos tikai starptautiskām korporācijām, lai gan daudzus cilvēktiesību pārkāpumus izdara vietēja līmeņa uzņēmumi. ES puda nožēlu par to, ka starpvaldību darba grupa noraidīja lūgumu pievērsties visu veidu uzņēmumiem. Nākamā starpvaldību darba grupas sanāksme būs 2016. gada oktobrī.

Dialogos ar dažādām valstīm un reģioniem tika iekļauti jautājumi par uzņēmumu sociālo atbildību un par uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām. Piemēram, 2015. gada decembrī notikušajā 5. *ASEM* darba un nodarbinātības ministru konferencē tika pieņemta "Sofijas deklarācija", kurā ir vispārīga nodaļa "Pienācīgas kvalitātes nodarbinātības veicināšana un drošas darba vietas globālajā piegādes ķēdē".

4. Cilvēktiesību aspekts visās ES ārējās politikas jomās

Tirdzniecība

Tirdzniecības politika var būt spēcīgs līdzeklis, ar ko saistībā ar pārējām ES ārējās politikas jomām, jo īpaši attīstības sadarbību, atbalstīt cilvēktiesību veicināšanu trešās valstīs. ES ir bijusi viena no līderēm tādos jautājumos kā ilgtspējīgas attīstības mērķu integrēšana tirdzniecības politikā un tirdzniecības izmantošana, lai visā pasaulē veicinātu ilgtspējīgu attīstību. 2015. gadā Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam tika pasaules līmenī atkārtoti apstiprināts, cik nozīmīgs būtu tirdzniecības politikas potenciālais ieguldījums ilgtspējīgā attīstībā.

Saskaņā ar 2015. gada oktobra paziņojumu "Tirdzniecība visiem – ceļā uz atbildīgāku tirdzniecības un ieguldījumu politiku"⁴⁷ ES turpina palīdzēt jaunattīstības valstīm un īpaši vismazāk attīstītajām valstīm un viestrūcīgākajām valstīm iekļauties pasaules tirdzniecības sistēmā un gūt pēc iespējas lielāku ieguvumu no tirdzniecības. To panāk ar ES politiku attiecībā uz palīdzību tirdzniecībai, vienusējām tirdzniecības preferencēm un divpusējiem un reģionāliem tirdzniecības nolīgumiem. Cilvēktiesību apsvērumus integrē vienusējās preferencēs (jo īpaši VPS+ shēmā), ES eksporta kontroles politikā un ES divpusējos brīvās tirdzniecības nolīgumos.

Attiecībā uz vienusējām preferencēm kopš 2014. gada 1. janvāra tiek piemērota pašreizējā Vispārējo preferenču sistēmas (VPS) regula. Jaunajā shēmā, ar kuru tiek veicināta atbilstība divdesmit septiņām starptautiskajām konvencijām (tostarp cilvēktiesību un darba tiesību pamata konvencijām), četrpadsmit valstīm ir piešķirtas īpaši izdevīgas tirdzniecības preferences (VPS+). 2015. gadā notika intensīvs ES un VPS+ saņēmēju dialogs par konvenciju īstenošanu, un ES ievieša papildu novatoriskas metodes ar mērķi sniegt atbalstu attiecīgo cilvēktiesību līgumu un SDO konvenciju īstenošanai, izpildei un pārraudzībai. Pirmais ziņojums par VPS+ uzraudzības ciklu tika publicēts 2016. gada sākumā.

2015. gadā *EIDHR* vispārējā uzaicinājumā iesniegt priekšlikumus bija iekļauta sadaļa, kas paredzēta, lai atbalstītu pilsoniskās sabiedrības rīcībaspēkus un dotu tiem iespējas dot savu ieguldījumu to attiecīgo 27 konvenciju uzraudzīšanā un efektīvā īstenošanā, kuras ir ratificējušas VPS+ saņēmējas valstis (EUR 5 miljoni). Atlasītie projekti palīdzēs nodrošināt, lai VPS+ saņēmējās valstīs cilvēktiesību pārkāpumus uzmanīgi uzraudzītu pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

Kas attiecas uz eksporta kontrolēm, tiek pārskatīta Regula (EK) Nr. 1236/2005 par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei vai spīdzināšanai⁴⁸, un ir gūti labi panākumi Komisijas grozījumu priekšlikuma apspriešanā. 2015. gada pēdējā ceturksnī Eiropas Parlaments un Padome noteica savu nostāju un sāka dialogu ar Komisiju par minēto jautājumu, dialogu plānojot noslēgt 2016. gadā.

⁴⁷ COM(2015) 497 *final*:

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EN/1-2015-497-EN-F1-1.PDF>

⁴⁸ Komisijas Īstenošanas regula (ES) Nr. 1352/2011 (2011. gada 20. decembris).

Komisija strādāja pie tā, lai tiktu atjaunināta Padomes Regula 428/2009⁴⁹, ar ko izveido Kopienas režīmu divējāda lietojuma preču eksporta, pārvadājumu, starpniecības un tranzīta kontrolei, tostarp pievēršoties novērošanas tehnoloģiju kontrolēm, lai mazinātu iespējamos riskus, kas ir saistīti ar nekontrolētu IKT produktu eksportu, ko varētu izmantot cilvēktiesību pārkāpšanai. 2015. gadā tika sākts pārskatīšanas *ex-ante* ietekmes novērtējums; 2016. gada rudenī ir gaidāms pārskatītās regulas priekšlikums.

Eiropas Komisija ir apņēmusies vienmēr, kad tas ir svarīgi, cilvēktiesības integrēt savos ietekmes novērtējumos. Ietekmes novērtējumi tiek veikti attiecībā uz leģislatīviem un neleģislatīviem priekšlikumiem, īstenošanas pasākumiem un tirdzniecības politikas iniciatīvām, kam ir būtiska ietekme uz ekonomiku, sociālo jomu un vidi. Attiecībā uz pamattiesībām un cilvēktiesībām ir izstrādāts īpašs vadības instruments⁵⁰.

Attiecībā uz tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumiem visos ietekmes novērtējumos un ilgtspējas ietekmes novērtējumos, kas veikti pēc 2012. gada⁵¹, atbildīgais Komisijas dienests sistemātiski iekļāva analīzi par iespējamo ietekmi uz cilvēktiesībām. Ilgtspējas ietekmes novērtējumi ir detalizētāki novērtējumi, ko sarunu procesa laikā veic visām svarīgām tirdzniecības sarunām.

Lai precizētu novērtējumu par tirdzniecības un investīciju iniciatīvu ietekmi uz cilvēktiesībām, kopš 2015. gada, veicot analīzi ietekmes novērtējumos un ilgtspējas ietekmes novērtējumos par jaunām tirdzniecības politikas iniciatīvām, tiek ievērotas konkrētas pamatnostādnes, kuras Komisija publicēja tajā pašā gadā. Tas attiecas arī uz ilgtspējas ietekmes novērtējumu par ES un Mjanmas/Birmas ieguldījumu aizsardzības nolīgumu, ko sāka 2015. gada septembrī un paredzēts pabeigt 2016. gada pirmajā pusē.

⁴⁹ Padomes Regula (EK) Nr. 428/2009 (2009. gada 5. maijs).

⁵⁰ Labāka regulējuma rīks Nr. 24.

⁵¹ Izmantotā metodika balstās uz 2011. gada norādēm, ko izstrādājuši Komisijas dienesti par pamattiesību ņemšanu vērā ietekmes novērtējumos, SEC(2011) 567 final:
http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/operational-guidance_en.pdf

Visbeidzot, daudzpusējā līmenī ES atbalsta ieroču tirdzniecības līgumu, kura mērķis ir palielināt atbildību un pārredzamību ieroču tirdzniecībā un kurš stājās spēkā 2014. gada beigās. Līgumā cita starpā ir paredzēts, ka lēmumos par ieroču eksportu ir jāizvērtē risks, ka ieročus var izmantot, lai veiktu vai sekmētu nopietnus cilvēktiesību vai starptautisko humanitāro tiesību pārkāpumus, tostarp ar dzimumu saistītas vardarbības aktus. Šāds riska novērtējums papildina ieroču eksporta aizliegumu, ja ieroči varētu tikt izmantoti genocīdā, noziegumos pret cilvēci, smagos Ženēvas konvencijas pārkāpumos, uzbrukumos, kas vērsti pret civiliedzīvotājiem, vai citos kara noziegumos, kā definēts attiecīgās starptautiskās konvencijās.

Šajā sakarībā ES 2015. gadā turpināja veicināt to, lai līgumu ratificētu visas ANO dalībvalstis. Līdztekus minētajiem diplomātiskajiem centieniem ar ES finansēto ieroču tirdzniecības līguma īstenošanas atbalsta programmu tika sniegts tehnisks atbalsts vairākām saņēmējvalstīm (līdz šim – 11) ar mērķi stiprināt viņu valsts sistēmas atbilstīgi Līguma prasībām.

Attīstības sadarbība

ES ir apņēmusies pilna iestrādāt cilvēktiesības savā attīstības sadarbībā. Šajā kontekstā pēc tam, kad 2014. gadā tika pieņemts Komisijas dienestu darba dokuments *par tiesībās balstītu pieeju, saskaņā ar kuru ES attīstības sadarbībā būtu ietvertas visas cilvēktiesības*⁵² un attiecīgie Padomes secinājumi⁵³, kas nodrošināja konkrētu norāžu "instrumentu kopumu", ES pakāpeniski sāka integrēt šādu tiesībās balstītu pieeju savās attīstības programmās. Mērķis ir ne tikai "neradīt kaitējumu", izvairoties no attīstības darbību netīšas negatīvas ietekmes uz galīgajiem palīdzības saņēmējiem, bet arī "dot maksimālu labumu", konkrēti un tieši palīdzot īstenot viņu cilvēktiesības, kas attīstības sadarbībā ir gan līdzeklis, gan mērķis. Komisija tiesībās balstītu pieeju integrēja svarīgākajos dokumentos, piemēram, darba uzdevumos palīdzības veidu identificēšanai, projektu uzraudzības sistēmā, projektu izvērtēšanas kritēriju tabulā un ceļvežos attiecību veidošanai ar pilsonisko sabiedrību. Vietējā līmenī dažas ES delegācijas savās programmās jau ir iekļāvušas tiesībās balstītu pieeju.

ES finansētie projekti pakāpeniski tiek izstrādāti saskaņā ar tiesībās balstītu pieeju. Turklāt 2015. gadā tika veikts sagatavošanas darbs saistībā ar atbalsta programmu, kurai jāsāk darboties 2016. gada sākumā un ar kuru paredzēts ES delegācijām un citam ES personālam mācīt, kā īstenot tiesībās balstītu pieeju.

Ir iecerēts pirmais instrumentu kopuma īstenošanas novērtējums.

⁵² SWD(2014) 152 final, Brisele, 2014. gada 30. aprīlis.

⁵³ 2014. gada maijā pieņemtie Padomes secinājumi par tiesībās balstītu pieeju:
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/foraff/142682.pdf.